

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра загальнотеоретичного правознавства та публічного права

Магістерська робота
освітній ступінь – магістр

на тему: **«ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ОБОВ’ЯЗКОВОСТІ
СУДОВИХ РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ»**
**«ISSUES CONCERNING THE IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE
OF MANDATORY EXECUTION OF COURT JUDGMENTS IN PUBLIC-
LAW CASES»**

Виконав: студент 2-го року навчання,
Спеціальності

081 Право

Жуков Станіслав Сергійович

Керівник Іщенко Денис Юрійович,
PhD, старший викладач

Рецензент Логуш Любов Володимирівна,
к.ю.н., доцент

Магістерська робота захищена з оцінкою

Секретар ЕК _____

«___» _____ 20___ р.

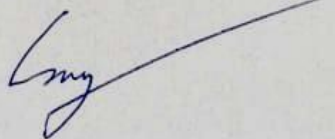
Київ 2026

Декларація академічної доброчесності

Я, Мухов Іван Іванович, студент 2-го року навчання магістерської програми за спеціальністю „Право“ факультету правових наук НаУКМА підтверджую таке:

- написана мною магістерська робота на тему „Проблеми реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах“ відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених п. 3.1 Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА, зі змістом якого я ознайомлений;
- я заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії.

01 травня 2026 р.

Мухов І. І.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ПРИНЦИП ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ	9
1.1. Сутність принципу обов'язковості судових рішень як принципу адміністративного судочинства.	9
1.2. Зміст принципу обов'язковості судових рішень у практиці Європейського суду з прав людини.	13
1.3. Втілення принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах.....	16
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ.....	24
2.1. Судовий контроль за виконанням судових рішень.....	24
2.1.1. Процесуальні форми судового контролю за виконанням судових рішень.....	30
2.1.2. Заява про встановлення судового контролю за виконанням судового рішення, звіт про виконання судового рішення та їх розгляд судом.	35
2.1.3. Визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду або порушення прав позивача, що підтверджені рішенням суду.	44
2.1.4. Провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця.	48
2.2. Примусове виконання судових рішень немайнового характеру у порядку виконавчого провадження.	53
2.3. Судова практика у контексті реалізації принципу обов'язковості судових рішень.....	58
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ	65
3.1. Проблематика виконання судових рішень.	65
3.2. Ефективність чинних механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень.....	73
3.3. Напрями розвитку законодавства та судової практики щодо забезпечення обов'язковості судових рішень.....	75

ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗУ	Закон України
КАС ВС	Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КАСУ	Кодекс адміністративного судочинства України
Конвенція	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КСУ	Конституційний Суд України
СВП	Суб'єкт владних повноважень

ВСТУП

Справедливо стверджувати, що принцип обов'язковості судових рішень є одним із ключових елементів ефективності судового захисту в будь-якій правовій державі сьогодення, у тому числі в Україні, оскільки справжнє значення судового рішення визначається не лише його законністю й обґрунтованістю, а й здатністю породжувати реальні правові наслідки. У сфері публічно-правових спорів зазначений принцип набуває особливої ваги, адже такі спори виникають у зв'язку зі здійсненням публічно-владних управлінських функцій, а відтак виконання відповідних судових рішень може суттєво вплинути на життя фізичних осіб. Своєю чергою належне та своєчасне виконання судових рішень у цій категорії справ гарантує реальність захисту прав та інтересів особи у відносинах із СВП, тоді як їх невиконання підриває довіру до існуючого правопорядку та нівелює значення механізму судового захисту.

Дослідницьке питання магістерської роботи – які проблеми мають місце в контексті реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах?

Актуальність теми магістерської роботи зумовлена необхідністю дослідження проблематики реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах, що пов'язано з наявністю випадків несвоєчасного виконання рішень адміністративних судів з боку СВП, труднощами застосування передбаченого процесуальним законодавством судового контролю за їх виконанням, а також загальною спірною ефективністю чинних механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень. За таких умов особливого значення набуває з'ясування змісту вказаного принципу як принципу адміністративного судочинства, аналіз особливостей передбачених законодавством механізмів його реалізації, а також визначення конкретних проблем такої реалізації.

Наукове та практичне значення обраної теми полягає в тому, що комплексне дослідження принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах дозволяє, з одного боку, поглибити наукове розуміння сутності та змісту цього принципу як однієї з засад адміністративного судочинства, а з

іншого – виявити системні проблеми виконання судових рішень у спорах із СВП, оцінити ефективність чинних механізмів забезпечення обов’язковості судових рішень та сформулювати обґрунтовані напрями розвитку законодавства та судової практики у цій сфері.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації принципу обов’язковості судових рішень у публічно-правових спорах.

Предметом дослідження є правові та практичні аспекти реалізації принципу обов’язковості судових рішень у публічно-правових спорах.

Мета дослідження – з’ясування проблематики реалізації принципу обов’язковості судових рішень у публічно-правових спорах.

Завданнями дослідження є:

- визначити сутність принципу обов’язковості судових рішень як принципу адміністративного судочинства;
- з’ясувати зміст принципу обов’язковості судових рішень у практиці ЄСПЛ;
- розглянути втілення принципу обов’язковості судових рішень у публічно-правових спорах;
- охарактеризувати судовий контроль за виконанням судових рішень у публічно-правових спорах;
- дослідити примусове виконання судових рішень немайнового характеру у порядку виконавчого провадження у публічно-правових спорах;
- проаналізувати судову практику у контексті реалізації принципу обов’язковості судових рішень у публічно-правових спорах;
- висвітлити проблематику виконання судових рішень у публічно-правових спорах;
- оцінити ефективність чинних механізмів забезпечення обов’язковості судових рішень у публічно-правових спорах;
- окреслити напрями розвитку законодавства та судової практики щодо забезпечення обов’язковості судових рішень у публічно-правових спорах.

Ступінь наукової розробки теми свідчить про її недостатню розвиненість. Проблемам реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах певну увагу приділяли О. Олійник, В. Ніколін, Ю.П. Битяк, С.В. Дьяченко, Д.В. Смотрич, К.Е. Косяченко, А.О. Маркін, А.В. Коломійчук та інші.

Ця магістерська робота є продовженням дослідження, викладеного у курсовій роботі «Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві», результати якого переглянуті, розширені та включені до тексту цієї магістерської роботи.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження, зокрема застосовано: аналітичний метод – для аналізу сутності принципу обов'язковості судових рішень, а також механізмів його реалізації у публічно-правових спорах; системний метод – для розгляду принципу обов'язковості судових рішень як елемента системи засад адміністративного судочинства; функціональний метод – для з'ясування ролі судового контролю та виконавчого провадження у забезпеченні виконання рішень адміністративних судів; герменевтичний метод – для тлумачення правових норм щодо змісту принципу обов'язковості судових рішень в адміністративному судочинстві та механізмів його реалізації; формально-юридичний метод – для дослідження безпосереднього змісту нормативних приписів, що закріплюють принцип обов'язковості судових рішень в адміністративному судочинстві та визначають механізми його реалізації; метод правового моделювання – для окреслення напрямків розвитку законодавства та судової практики щодо забезпечення обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах.

РОЗДІЛ 1

ПРИНЦИП ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ

1.1. Сутність принципу обов'язковості судових рішень як принципу адміністративного судочинства.

У сучасних умовах розвитку суспільства правовідносини нерідко супроводжуються виникненням конфліктних ситуацій, що особливо характерно для взаємодії між приватними особами та СВП. Для забезпечення ефективного захисту прав громадян у подібних випадках в Україні було створено систему адміністративних судів, які сьогодні відповідно до ч. 4 ст. 125 Конституції України покликані діяти з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин [1]. Відтак, судовому захисту було надано пріоритетне значення серед інших форм захисту прав особи у цій сфері.

Розгляд та вирішення публічно-правових спорів у судовому порядку ґрунтується на застосуванні сформованої системи принципів здійснення адміністративного судочинства, що являють собою базові засади його існування, відображають закономірності розвитку цього інституту та встановлюють основні вимоги до справедливого розгляду й вирішення публічно-правових спорів [2, с. 527-528]. Ці принципи закріплено у Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, інших міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а також у КАСУ.

Своєю чергою, звертаючись до адміністративного суду, особа, як правило, має на меті не просто ухвалення рішення на її користь, а насамперед його реальне виконання, оскільки саме це забезпечує відновлення порушених чи оспорюваних прав, свобод і законних інтересів [3, с. 168]. Закономірно, у цьому контексті визначальну роль відіграє принцип обов'язковості судових рішень як одна з основоположних засад судочинства.

Принцип обов'язковості судових рішень справедливо можна назвати однією з основних гарантій держави у контексті реалізації права людини на

справедливий суд і судовий захист, передбаченого п. 1 ст. 6 Конвенції [4]. Водночас зазначений принцип сьогодні закріплений безпосередньо у ст. 129¹ Конституції України, де, серед іншого, наголошується на тому, що суд ухвалює рішення іменем України та судові рішення є обов'язковим до виконання. Відповідні положення також знайшли своє продовження у процесуальних кодексах, зокрема в КАСУ, та у ЗУ «Про судоустрій і статус суддів».

Так, згідно з п. 5 ч. 3 ст. 2 КАСУ принцип обов'язковості судових рішень належить до основних засад (принципів) адміністративного судочинства. Водночас ст. 14 КАСУ конкретизує зміст цього принципу, встановлюючи, що судові рішення, яким завершується розгляд справи в адміністративному суді, ухвалюється іменем України, а після набрання законної сили є обов'язковим до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території держави. Невиконання такого рішення тягне за собою юридичну відповідальність, визначену законом. Схожий підхід відображено у ст. 370 КАСУ, де окрім аналогічної норми щодо юридичної відповідальності за невиконання судового рішення міститься уточнення, що після набрання законної сили воно є обов'язковим для учасників справи, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності, – за її межами [5]. Зі свого боку ст. 13 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» дублює згадані положення зі ст. 14 КАСУ, додатково встановлюючи, що важливою складовою обов'язковості судових рішень є їх урахування іншими судами у порядку, визначеному законом [6].

Паралельно у науковій площині можна побачити різні підходи до сутності принципу обов'язковості судових рішень. Для прикладу, В.А. Кройтор під час аналізу цього принципу у розрізі цивільного судочинства підкреслює, що за

сферою поширення він є міжгалузевим, оскільки стосується обов'язковості всіх судових актів, що постановляються судами у порядку цивільного, кримінального, господарського та адміністративного судочинства; за нормативним закріпленням зазначений принцип є конституційним; за об'єктом регулювання – функціональним (процесуальним), оскільки визначає основні положення діяльності суду та учасників процесу [7, с. 150]. О. Капля вважає принцип обов'язковості судових рішень однією з конституційних засад судочинства, що характеризує функціонування судової влади та сприяє забезпеченню доступу до правосуддя [8, с. 56]. В. Городовенко зазначає, що зміст принципу обов'язковості судового рішення впливає з його правової природи, яка зумовлює наявність низки невід'ємних ознак, притаманних кінцевим актам правосуддя [9, с. 163]. При цьому він наголошує на двох складових вказаного принципу: 1) дотримання вимог судового рішення всіма суб'єктами, прав яких воно стосується, а також органами держави та їх посадовими особами; 2) рішення, яке не виконано добровільно, може бути реалізоване у примусовому порядку, для чого зацікавленій особі видається відповідний виконавчий документ [9, с. 173]. І.В. Лимарь звертає увагу, що обов'язковість рішень суду віднесено до основних засад судочинства, оскільки вони мають спеціальний правовий статус, процедуру ухвалення та забезпечувану судом систему гарантій. Водночас, науковець зауважує, що неможливість виконання рішення суду зводить нанівець реалізацію права на судовий захист, коли фактичне виконання рішень не тільки поновлює порушені права фізичних та юридичних осіб, а й сприяє зміцненню законності і правопорядку в суспільстві, є відображенням якості функціонування всього механізму правового регулювання суспільних відносин [10, с. 92]. Я.О. Берназюк під обов'язковістю судового рішення розуміє те, що це рішення буде виконано своєчасно (у розумні строки), належним чином (у спосіб, визначений судом) та в повному обсязі (у точній відповідності до приписів мотивувальної та резолютивної частин рішення) [11, с. 150].

Більше того, з висновків КСУ, викладених у його рішеннях від 30 червня 2009 року № 16-рп/2009 [12], від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013 [13], від 20

грудня 2018 року № 13-р/2018 [14] та від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 [15] впливає, що вказаний принцип є: складовою права особи на справедливий суд; невід'ємною складовою права кожного на судовий захист всіх конституційних прав і свобод людини і громадянина; видом державного захисту прав і свобод людини і громадянина; гарантією реалізації всіх конституційних прав і свобод, їх утвердження й захисту за допомогою правосуддя [16].

Окремої уваги при цьому вартує позиція А.С. Зеленова, який, розглядаючи принцип обов'язковості судових рішень крізь призму адміністративного судочинства, вказує на його комплексний характер та підкреслює, що обов'язковість судових рішень має багатовимірну природу. Зокрема, науковець зазначає, що вона виступає як засада організації судової влади, яка забезпечує реалізацію її функцій та підтримує авторитет суду. Водночас така обов'язковість становить один із принципів здійснення правосуддя, на якому має ґрунтуватися весь судовий процес до моменту закінчення виконання судового рішення. Вона також проявляється як властивість судового рішення, що надає йому обов'язкового характеру після набрання законної сили. У контексті розгляду конкретно публічно-правових спорів дослідник додатково наголошує, що обов'язковість судового рішення поширюється як на учасників справи, так і на державні органи та суд, який його ухвалив, тому цілком законними є очікування особи щодо належного та своєчасного виконання такого рішення. Разом з тим ефективність судового захисту безпосередньо залежить від виконання судових рішень, тоді як їх невиконання негативно позначається на дотриманні засад верховенства права, зокрема гарантуванні прав і свобод людини, правовій визначеності, доступі до правосуддя та законності [3, с. 171-172].

Також видається необхідним окремо наголосити, що з урахуванням нормативного регулювання, загальнообов'язковим до виконання судове рішення стає саме після набрання ним законної сили. Своєю чергою, з огляду на ч.ч. 1-2 ст. 255 КАСУ, законної сили рішення суду набирає після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не

скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті чи закритті апеляційного провадження або прийняття постанови судом апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду. Водночас згідно з ч. 1 ст. 256 КАСУ ухвала набирає законної сили негайно після її проголошення, якщо інше не передбачено КАСУ.

У цьому контексті примітною є позиція Р.О. Гавріка, який досліджував обов'язковість судового рішення у співвідношенні з його законною силою. Він підкреслює, що зміст законної сили складається зі статичного та динамічного елементів: статичний елемент зумовлює визначеність у встановлених судом правах та обов'язках осіб, які брали участь у справі, і є результатом взаємодії таких властивостей рішення суду, як незмінність, неспростовність та виключність; динамічний елемент виражається в обов'язковості рішення, що проявляється у встановленні для осіб, які брали участь у справі, відповідних прав та обов'язків, необхідності їх виконання, у тому числі шляхом примусового виконання. У той же час дослідник вважає, що немає підстав надавати перевагу одному з цих елементів [17, с. 38].

Крім того, у визначених ст. 371 КАСУ випадках судові рішення належить виконувати негайно, не чекаючи набрання ними законної сили. Також негайно виконуються рішення суду, прийняті в адміністративних справах, визначених п.п. 1, 5 ч. 1 ст. 263, п.п. 1-4 ч. 1 ст. 283, ст.ст. 289⁶, 289⁷, 289⁸, п.п. 1 і 2 ч. 1 ст. 289 КАСУ. Відповідно, справедливо стверджувати про поширення дії принципу обов'язковості судового рішення й на такі ситуації.

1.2. Зміст принципу обов'язковості судових рішень у практиці Європейського суду з прав людини.

Одним із найбільш визначальних джерел формування правових стандартів у сфері судочинства є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 46 цього міжнародного договору держави-

учасниці зобов'язані виконувати остаточні рішення ЄСПЛ у справах, у яких вони виступають сторонами. Вказане положення відображає загальний підхід до забезпечення обов'язковості судових рішень ЄСПЛ як необхідної умови ефективного функціонування механізму захисту прав людини на міжнародному рівні. Водночас відповідний підхід знайшов своє відображення і в національному законодавстві України. Так, згідно зі ст. 17 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди під час розгляду справ застосовують Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права [18].

Зі свого боку питання обов'язковості судових рішень неодноразово ставало предметом розгляду та тлумачень на міжнародному рівні. У своїй практиці ЄСПЛ послідовно наголошує на важливості виконання судових рішень для дотримання принципу їх обов'язковості.

Базовою з точки зору формування відповідного підходу можна назвати справу «Горнсбі проти Греції». У рішенні по цій справі ЄСПЛ зазначив, що право на звернення до суду було б ілюзорним, якби національна правова система договірної держави дозволяла остаточному та обов'язковому для виконання судовому рішенню залишатися невиконаним на шкоду одній зі сторін, не передбачаючи при цьому гарантій виконання судових рішень. Також було підкреслено, що ефективний доступ до суду включає право на виконання судового рішення без невиправданих затримок [19]. Подальший розвиток цієї позиції можна простежити у справі «Імобільяре Саффі проти Італії», де суд підтвердив важливість своєчасного виконання судових рішень [20].

Зазначені підходи знайшли своє продовження у справах проти України. Зокрема, у рішенні по справі «Шмалько проти України» ЄСПЛ зазначив, що право на виконання судового рішення є складовою права на судовий захист, гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина судового розгляду [21]. Подібна правова позиція була висловлена й під час розгляду справи «Ромашов проти України», у

рішенні по якій ЄСПЛ підтвердив, що виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розглядатися як частина судового розгляду [22]. Також показовим є рішення у справі «Войтенко проти України», де суд зазначив, що неможливість для заявника домогтися виконання судового рішення, винесеного на його чи її користь, становить втручання у право на мирне володіння майном, гарантоване ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції [23].

Особливе значення для становлення принципу обов'язковості судових рішень на українських теренах має пілотне рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», де суд констатував наявність в Україні системної проблеми тривалого невиконання рішень національних судів. Так, ЄСПЛ наголосив, що від особи, яка домоглася винесення остаточного судового рішення проти держави, не можна вимагати ініціювання окремого провадження для його примусового виконання. Замість цього, належним чином поінформований про таке рішення відповідний державний орган повинен вжити всіх необхідних заходів для його дотримання або передати його іншому компетентному органу для забезпечення виконання. З урахуванням цього суд також підкреслив, що необґрунтовано тривала затримка у виконанні обов'язкового для виконання судового рішення може становити порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. При цьому саме на державу покладається обов'язок забезпечити виконання остаточних судових рішень, винесених проти її органів, установ чи підприємств, які перебувають у державній власності або контролюються державою, відповідно до вимог вказаної Конвенції. Крім цього, ЄСПЛ окремо наголосив, що держава не може виправдовувати нестачею бюджетних коштів невиконання судових рішень, винесених проти неї або проти установ чи підприємств, які перебувають в державній власності або контролюються державою. Навпаки, держава несе відповідальність за виконання остаточних судових рішень у випадках, коли чинники, що затримують або перешкоджають їх повному й вчасному виконанню, перебувають у сфері контролю державних органів [24].

Після прийняття рішення у вищезазначеній справі ЄСПЛ продовжив розвивати окреслені підходи у своїй подальшій практиці. Яскравим прикладом може слугувати справа «Сафонов та Сафонова проти України», де заявники скаржилися на тривале невиконання рішень національних судів щодо реєстрації їхніх прав власності на квартиру та наголошували на відсутності ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з цією ситуацією. Зі свого боку ЄСПЛ звернув увагу, що виконання рішень немайнового характеру може іноді потребувати більше часу, ніж у випадку виплати грошей, присуджених за рішенням суду. Разом з тим, оскільки відповідні судові рішення залишалися невиконаними протягом більш ніж чотирьох років, ЄСПЛ констатував порушення п. 1 ст. 6 Конвенції. Крім цього, суд зауважив, що жоден із фактів чи аргументів не підтверджує наявності у заявників будь-яких ефективних засобів юридичного захисту щодо їхніх скарг на невиконання судових рішень, у зв'язку з чим було також встановлено порушення ст. 13 Конвенції [25].

Примітним є також те, що у практиці ЄСПЛ сформовано окремий підхід до оцінки розумності строків виконання судових рішень, що застосовується й при обчисленні розумності строків судового розгляду. Як вказує С.В. Степанова, у справі «Райлян проти Росії» судом було підкреслено, що при вирішенні питання про розумність строків виконання рішення ЄСПЛ бере до уваги його складність, поведінку заявника і компетентних представників влади, а також обсяг і характер відшкодування збитків [26].

1.3. Втілення принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах.

Говорячи про втілення принципу обов'язковості судових рішень безпосередньо в адміністративному судочинстві, буде справедливо зазначити, що він виступає необхідною передумовою ефективності судового захисту прав та інтересів особи. У публічно-правових спорах значення цього принципу

набуває особливої ваги, оскільки судові рішення, ухвалені адміністративним судом, як правило, спрямовані на усунення порушення прав особи з боку СВП, який фактично уособлює державу в межах відповідних правовідносин, а тому його рішення, дії чи бездіяльність можуть мати по-справжньому критичні наслідки.

Подібної позиції дотримується й Я.О. Берназюк, який наголошує, що в адміністративному судочинстві обов'язковість виконання судового рішення має особливо важливе значення. На його думку, це зумовлено тим, що завданням адміністративного судочинства є забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, а також прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку СВП. У зв'язку з цим судовий захист може вважатися ефективним лише за умови своєчасного та належного виконання судового рішення, боржником за яким, зазвичай, виступає держава в особі її компетентних органів. Відтак, адміністративні суди, здійснюючи судовий контроль та застосовуючи інші пов'язані процесуальні засоби, повинні максимально сприяти реалізації конституційної засади обов'язковості судового рішення [16].

Разом з тим, на відміну від приватноправових спорів, у яких виконання судового рішення здебільшого пов'язане зі стягненням грошових коштів або передачею майна, у справах адміністративної юрисдикції судові рішення нерідко передбачають зобов'язання СВП вчинити певні дії у сфері публічного управління або утриматися від їх вчинення. Своєю чергою В.С. Будько визначає сутність судових рішень немайнового характеру їх спрямованістю на поновлення прав та інтересів особи, об'єктом яких є блага, що не піддаються прямій економічній оцінці та не мають безпосереднього вартісного вираження. Зокрема, такі рішення переважно стосуються благ, прав та діянь, тісно пов'язаних із певною особою, а їх виконання не призводить до прямого збільшення або зменшення майнових активів сторін [27, с. 60].

Як наслідок, з метою забезпечення виконання судових рішень адміністративних судів законодавець передбачив у КАСУ низку різних процесуальних механізмів, спрямованих на реальне втілення принципу їх

обов'язковості. Зокрема, до таких процесуальних засобів можна віднести: 1) урахування під час розгляду іншої справи обставин, встановлених судовим рішенням, що набуло законної сили, як преюдиційних (ч.ч. 4-6 ст. 78 КАСУ); 2) роз'яснення судового рішення (ст. 254 КАСУ); 3) поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання (ст. 376 КАСУ); 4) відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення (ст. 378 КАСУ); 5) заміна сторони виконавчого провадження (ст. 379 КАСУ); 6) судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах (ст.ст. 287, 381¹, 382-382³, 383 КАСУ).

Якщо деталізувати вказані засоби, то перший являє собою урахування під час судового розгляду обставин, які є преюдиційними, а відтак не підлягають повторному доказуванню. Як слушно зазначає в цьому контексті О.М. Мамонтова, змістовна характеристика сутності та змісту поняття «преюдиція» в адміністративному судочинстві свідчить, що преюдицію утворюють винятково обставини, безпосередньо досліджені та встановлені судом, наведені в мотивувальній частині судового акта [28, с. 225].

У КАСУ преюдиційний характер судових рішень адміністративних судів деякою мірою розкривається у ст. 78, що присвячена підставам звільнення від доказування. Так, відповідно до ч. 4 ст. 78 КАСУ обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, стосовно якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом. Водночас ч. 5 цієї статті передбачає можливість спростування в загальному порядку таких обставин особою, яка не брала участі у справі, в якій вони були встановлені. Окрім цього, ч. 6 вказаної статті встановлює обов'язковість вироку суду в кримінальному провадженні, ухвали про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності або постанови суду у справі про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили, для адміністративного суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, стосовно якої

ухвалений вирок, ухвала або постанова суду, у частині встановлення факту наявності цих дій чи бездіяльності та їх вчинення відповідною особою.

Зі свого боку в контексті зазначеного процесуального засобу вагомою є послідовна позиція КАС ВС, згідно з якою невиконання судового рішення, яке набрало законної сили, або надання йому переоцінки суперечить принципу верховенства права, складовою якого є принцип правової визначеності [29; 30; 31].

Механізм роз'яснення судового рішення відповідно до ч. 1 ст. 254 КАСУ являє собою право учасника справи та державного виконавця подати до суду заяву про роз'яснення ухваленого ним рішення, яке набрало законної сили.

Разом з тим у своїй практиці КАС ВС звертає увагу, що з урахуванням змісту вказаної статті, роз'яснення рішення суду спрямоване на виправлення недоліків судового акта, що полягає в усуненні його неясності та викладенні рішення суду у більш ясній і зрозумілій формі, якщо така неясність може перешкоджати його виконанню [32].

Якщо казати про поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання, то ч. 1 ст. 376 КАСУ передбачає таке право для стягувачів, які пропустили строк для пред'явлення виконавчого листа до виконання з причин, що визнані судом поважними.

У свою чергу КАС ВС виходить з того, що при вирішенні питання визнання поважними причин пропуску строку суд повинен з'ясувати питання щодо причин пропуску цього строку та залежно від характеру цих причин зробити висновок про їх поважність чи неповажність, а відтак дійти висновку про наявність чи відсутність підстав для поновлення строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання. Паралельно поважними суд може визнати ті обставини, які є об'єктивно непереборними та не залежать від волевиявлення сторони і пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення сторонами у справі процесуальних дій [33].

Не менш важливим є те, що відповідно до ч. 1 ст. 378 КАСУ суд, який розглядав справу як суд першої інстанції, за заявою сторони може відстрочити

або розстрочити виконання рішення, а за заявою стягувача чи виконавця у випадках, встановлених законом, встановити або змінити спосіб чи порядок його виконання.

Щодо зазначеної норми КАС ВС підкреслює, що адміністративні суди можуть здійснювати відстрочення чи розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу та порядку виконання саме з метою забезпечення належного виконання судових рішень в публічно-правових спорах. При цьому зауважується, що вказані процесуальні засоби адміністративні суди можуть застосовувати лише у виключних випадках, зокрема, якщо сторона доведе наявність обставин, що суттєво ускладнюють або унеможливають виконання судового рішення [34].

Що стосується передбаченої ст. 379 КАСУ можливості заміни сторони виконавчого провадження, то суд, який розглядав справу як суд першої інстанції, здійснює таку заміну відповідним правонаступником у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження за поданням державного виконавця або за заявою заінтересованої особи.

Водночас у цьому контексті важливим є усталений підхід КАС ВС до правонаступництва СВП, згідно з яким у сфері управлінської діяльності органів державної влади (публічне правонаступництво) воно передбачає повне або часткове передання (набуття) адміністративної компетенції одного СВП до іншого або внаслідок припинення первісного суб'єкта, або внаслідок повного чи часткового припинення його адміністративної компетенції [35; 36; 37].

Нарешті, окреме місце серед процесуальних засобів забезпечення виконання судових рішень в адміністративних справах займає судовий контроль за виконанням судових рішень, який передбачає здійснення судом контролю за належним виконанням ухваленого ним рішення за допомогою різних процесуальних інструментів. Водночас з огляду на особливу та комплексну роль судового контролю у забезпеченні обов'язковості судових рішень його сутність, процесуальні форми та їхні характерні риси потребують окремого детального аналізу, який буде здійснений у наступному розділі цієї роботи.

Насамкінець доцільно також звернути увагу, що наводячи подібний перелік процесуальних засобів, за допомогою яких адміністративний суд забезпечує належне виконання судового рішення, Я.О. Берназюк до них додатково відносить можливість суду зупинити виконання судового рішення (ст. 375 КАСУ). При цьому науковець підкреслює, що застосування цього процесуального механізму можливе лише у виключних випадках [38]. Зазначений підхід підтверджується й сучасною практикою Верховного Суду, відповідно до якої зупинення виконання судового рішення розглядається як винятковий захід, що може бути застосовано лише за наявності вмотивованої заяви про зупинення виконання судового рішення, у якій мають бути наведені достатні та обґрунтовані підстави, підтверджені належними доказами. Крім цього, таке зупинення не повинно порушувати балансу інтересів сторін, а також не порушувати прав осіб, які брали участь у справі, та які не брали такої участі, але рішенням суду вирішено питання про їх права, свободи чи обов'язки [39].

***

Комплексне дослідження проблем реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах неможливе без попереднього з'ясування його загальної сутності, змісту у практиці ЄСПЛ, а також особливостей його безпосереднього втілення у процесуальному законодавстві та судовій практиці адміністративних судів.

Аналіз національного законодавства свідчить, що принцип обов'язковості судових рішень належить до основних засад адміністративного судочинства та має чітке конституційне і процесуальне закріплення. Його суть полягає в тому, що судові рішення, яке набрало законної сили, є обов'язковим до виконання, а його невиконання тягне за собою встановлену законом юридичну відповідальність. Водночас дослідження наукових підходів дозволяє дійти висновку, що цей принцип має багатоаспектний характер і проявляється не лише

як одна із базових засад адміністративного судочинства, а й як в цілому необхідна умова реального відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів особи.

Не менш важливе значення для розкриття змісту принципу обов'язковості судових рішень має практика ЄСПЛ. Граючи визначальну роль для формування судової практики на українських теренах, вона переконливо свідчить, що право на звернення до суду не має практичного сенсу, якщо при цьому не забезпечено реальне виконання остаточного та обов'язкового для виконання судового рішення. Особливо показовою для України є практика ЄСПЛ, у якій проблема тривалого невиконання рішень національних судів розглядається як системна, а держава визначається як головний носій обов'язку забезпечити виконання остаточних судових рішень, винесених проти її органів, установ чи підприємств, які перебувають у державній власності або контролюються державою.

Дослідження втілення принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах додатково підтверджує, що в адміністративному судочинстві цей принцип набуває особливої ваги. Це зумовлено передусім характером самих публічно-правових спорів, у яких відповідачем, як правило, виступає СВП, а судові рішення нерідко мають немайновий характер і передбачають вчинення певних дій у сфері публічного управління або утримання від їх вчинення. У зв'язку з цим реалізація принципу обов'язковості судових рішень у зазначеній категорії спорів потребує застосування ряду спеціальних процесуальних засобів, передбачених КАСУ, що також були додатково деталізовані в межах судової практики.

Отже, принцип обов'язковості судових рішень є однією з ключових засад адміністративного судочинства, без належної реалізації якої неможливе досягнення головної мети судового захисту у публічно-правових спорах – ефективний захист прав, свобод та інтересів від порушень з боку СВП. Нормативне закріплення, розуміння у науковій доктрині та зміст, сформований у практиці ЄСПЛ, свідчать про його фундаментальний характер. Водночас специфіка публічно-правових спорів зумовлює необхідність існування низки

процесуальних механізмів, спрямованих на забезпечення належного виконання судових рішень, які набрали законної сили, серед яких особливе місце займає судовий контроль за їх виконанням. Саме цей інститут відіграє головну роль у забезпеченні реальної обов'язковості судових рішень у спорах за участю СВП. Відтак, наступний розділ доцільно присвятити детальному аналізу реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах крізь призму інституту судового контролю, а також загальні механізми примусового виконання судових рішень немайнового характеру у порядку виконавчого провадження та відповідну судову практику.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ

2.1. Судовий контроль за виконанням судових рішень.

Для повного розуміння особливостей здійснення судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві, а також з'ясування чинників, що зумовлюють його специфіку, передусім слід звернутися до відповідних теоретичних засад. У зв'язку з цим визначення поняття та сутності судового контролю за виконанням судових рішень доцільно здійснювати шляхом аналізу відповідного законодавчого регулювання та наукових підходів.

Ключові положення, що фактично формують інститут судового контролю, закріплює Конституція України. Йдеться як про вже раніше згадані норми, що підкреслюють віднесення обов'язковості судового рішення до основних засад судочинства та покладення на державу обов'язку забезпечити його виконання у визначеному законом порядку, так і про базове правило, відповідно до якого контроль за виконанням судового рішення здійснює суд. Логічним продовженням цих положень є їх деталізація у сучасному процесуальному законодавстві: відповідні норми містяться, зокрема, у Цивільному процесуальному та Господарському процесуальному кодексах України. Так само їх містить і КАСУ. Водночас, незважаючи на достатньо широке нормативне врегулювання, у законодавстві відсутнє легальне визначення поняття судового контролю за виконанням судових рішень, що зумовлює відсутність уніфікованого підходу до розуміння сутності цього правового явища.

Як приклад, О.В. Кондратьєв зазначає, що судовий контроль не пов'язаний з вирішенням справи по суті за характером здійснюваних процесуально-правових дій і прийнятими рішеннями. З огляду на це він підкреслює, що судовий контроль не є складовою правосуддя, оскільки він виступає специфічною функцією судової влади [40, с. 12]. Л.П. Сушко під судовим

контролем розуміє вид державного контролю, що здійснюється у сфері функціонування судової влади з належних до її компетенції питань. Науковець наголошує, що судовий контроль, подібно до правосуддя, є самостійною організаційно-правовою формою реалізації судової влади [41, с. 15]. О.З. Хотинська визначає поняття судового контролю як самостійну, законодавчо визначену правову форму реалізації судової влади, що відображає основні характеристики судової влади та ознаки юрисдикційної діяльності органів державної виконавчої служби. Вона відзначає спрямованість такого контролю як на забезпечення законності в процесі примусового виконання рішення задля захисту прав і законних інтересів учасників виконавчого процесу, так і на фактичне виконання рішення суду, забезпечуючи таким чином обов'язковість цього виконання [42, с. 65].

У той же час, якщо розглядати судовий контроль за виконанням судових рішень безпосередньо в адміністративному процесі, то буде справедливо стверджувати, що там він набув особливі, притаманні тільки цьому процесу форми та ознаки. Зі свого боку це обумовлено насамперед предметною юрисдикцією адміністративних справ, їх суб'єктним складом (передусім участю СВП як сторони публічно-правового спору), основними принципами адміністративного судочинства тощо.

Закономірно, у науковій літературі непоодинокими є достатньо розгорнуті підходи до розуміння змісту судового контролю в адміністративному судочинстві. К.О. Кропивна вважає судовий контроль у адміністративних справах фактичним уособленням однієї з функцій державних органів у сфері реалізації покладених на них завдань та обов'язків. Зокрема, на її думку, це контроль та нагляд за сферою суспільних відносин, що перебувають під юрисдикцією таких органів. При цьому вона акцентує на тому, що судовий контроль реалізує контрольню-наглядові функції щодо забезпечення виконання судами власного рішення, яке згідно з теорією права має обов'язковий характер, що зобов'язує сторону публічно-правового спору вчинити дії, встановлені судом [43, с. 181]. А.І. Берлач, О.П. Дзісляк та М.С. Сусак вказують на те, що у межах

адміністративного судочинства судовий контроль являє собою особливу форму державного контролю, яка полягає в перевірці адміністративними судами правомірності рішень, дій або бездіяльності СВП з метою захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб від відповідних порушень. Також дослідники підкреслюють, що у випадку адміністративного судочинства судовий контроль має дуалістичну природу: з одного боку, це процесуальна діяльність суду, що реалізується в рамках розгляду та вирішення адміністративних справ, з іншого – специфічна функція судової влади, спрямована на забезпечення законності в публічному управлінні [44, с. 595]. Р.М. Ширшикова характеризує судовий контроль за виконанням судових рішень у публічно-правових спорах через певні 5: 1) можливість суду зобов'язувати СВП подати звіт про виконання судового рішення; 2) можливість суду встановити новий строк подання звіту, накласти на керівника СВП штраф, відповідального за виконання рішення; 3) можливість притягнення до юридичної відповідальності (шляхом призначення штрафу) за неподання звіту або невиконання рішення суду без обґрунтованих на це причин; 4) можливість суду зменшити розмір штрафу, який стягується на користь Державного бюджету України за невиконання або неналежне виконання рішення на суму штрафу, який було накладено за ці самі дії державним виконавцем відповідно до законодавства про виконавче провадження [45, с. 707]. О.Р. Івасин визначає судовий контроль за виконанням судових рішень у справах адміністративного характеру як спеціальний механізм, який він розглядає через призму низки аспектів: а) вимагання від СВП представити звіт про виконання судового рішення; б) можливість накладення штрафу за невиконання судового рішення; в) визнання неправомірними рішень, дій чи бездіяльності, здійснених СВП – відповідачем, щодо виконання такого рішення суду або порушення прав позивача, які підтверджені відповідною постановою суду [46, с. 83].

Не менш показовими при цьому є й інші, більш лаконічні позиції. Зокрема, Ю.А. Волкова наголошує на тому, що судовий контроль за виконанням рішень адміністративних судів слід розуміти як повноваження адміністративних судів

накладати зобов'язання на СВП, не на користь яких ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення [47, с. 295]. А.О. Фокіна тлумачить судовий контроль в рамках адміністративного судочинства як вид державного контролю, який здійснюється судовою владою за рішеннями, діями та бездіяльністю органів державної влади з питань, віднесених до її компетенції [48, с. 265]. В.В. Кузьмич називає судовий контроль за виконанням судових рішень у адміністративних справах процесуальним інструментом, за допомогою якого суд забезпечує реальне виконання судового рішення, контролює діяльність СВП і гарантує своєчасний захист прав, свобод та законних інтересів осіб [49, с. 6].

Разом з тим, подібно до інших процесуальних механізмів, правова природа судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві визначається насамперед його метою та завданнями. Вони набувають особливого значення за відсутності законодавчо закріпленого визначення судового контролю та за наявності цілої низки різних наукових підходів до розуміння його сутності, слугуючи своєрідним дороговказом для суду при вирішенні питання щодо застосування такого контролю.

Визначальну роль у цьому контексті грають загальні завдання та мета адміністративного судочинства. Відповідно до ч. 1 ст. 2 КАСУ, завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку СВП. Неозброєним оком можна побачити, що окреслена мета і завдання взаємопов'язані за змістом. Водночас їх ототожнення буде хибним кроком. Це ж стосується мети та завдань судового контролю за виконанням рішень.

Аналізуючи мету судового контролю в адміністративному судочинстві, представники наукової доктрини, незважаючи на відмінності у своїх підходах, сходяться на тому, що його основне призначення полягає у забезпеченні захисту прав більш вразливої сторони у межах публічно-правових спорів.

Так, Д.В. Смотрич зауважує, що судовий контроль за виконанням рішень в адміністративних справах здійснюється з метою забезпечення здійснення прав й інтересів суб'єктів приватного права у публічно-правових відносинах, їх захисту від порушень зі сторони СВП, створення додаткових гарантій для суб'єктів приватного права, що є необхідними для «врівноваження» їхніх можливостей з іншою стороною судового процесу – СВП [50, с. 77]. Дещо інший, проте подібний за своєю суттю погляд на це має Я.О. Берназюк, який визначає такі складові мети судового контролю з боку адміністративного суду: 1) захистити порушене право відповідної особи (позивача); 2) виправити можливу помилку СВП; 3) вказати СВП на неможливість вчинення такої помилки у майбутньому; 4) забезпечити принцип правової визначеності для всіх осіб, які потраплятимуть у аналогічні публічно-правові відносини у майбутньому [51, с. 35]. Паралельно з цим С.О. Потьомкін дотримується думки, що метою правового механізму судового контролю в адміністративному судочинстві є забезпечення обов'язковості судового рішення як однієї з засад судочинства та гарантії права на судовий захист прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин [52, с. 113].

Що ж стосується завдань судового контролю за виконанням рішень адміністративних судів, то їхньому змісту в науковій площині було приділено відносно небагато уваги. Натомість, розглядаючи як зв'язок між метою і завданнями в цілому, так і їхній взаємозв'язок конкретно у контексті судового контролю в адміністративному судочинстві, різні науковці лише лаконічно звертали увагу на те, що мета, як правило, розкривається саме через відповідні завдання [53, с. 82; 54, с. 2; 55, с. 93].

Втім, складно залишити поза увагою ґрунтовний підхід С.О. Потьомкіна до окресленої проблематики. Враховуючи специфіку різних форм судового контролю за виконанням рішень в адміністративних справах, дослідник пропонує декілька деталізованих переліків його завдань.

Так, якщо судовий контроль здійснюється відповідно до ст. 382 КАСУ (науковець посилався на попередню редакцію КАСУ, що була актуальною до

змін від 21.11.2024), або ст.ст. 382, 382¹, 382² і 382³ відповідно до чинної редакції КАСУ (покладення судом на СВП, не на користь якого ухвалено судове рішення, обов'язку подати звіт про виконання судового рішення), то дослідник пропонує виділяти наступні завдання: оцінка ризиків невиконання судового рішення, виявлення перешкод для своєчасного та належного виконання судового рішення та усунення відповідних перешкод; створення правомірного тиску (впливу) на СВП з метою спонукання його до своєчасного та належного виконання судового рішення; прискорення виконання судового рішення шляхом встановлення строку на подання звіту; перевірка правомірності рішень, дій чи бездіяльності СВП і його керівника в процесі виконання судового рішення; створення правомірного тиску (впливу) на керівника СВП через можливість його притягнення до персональної відповідальності; додаткове мотивування позивача (стягувача) відігравати активну роль у процесі виконання судового рішення та використовувати надані законом процесуальні права; забезпечення часткової компенсації (сатисфакції) шкоди, завданої позивачу умисним невиконанням або неналежним чи несвоєчасним виконанням судового рішення [52, с. 113].

При здійсненні судового контролю відповідно до ст. 383 КАСУ (визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених на виконання рішення суду СВП – відповідачем, або порушення прав позивача, визнаних рішенням суду), до його завдань пропонується відносити такі: перевірка правомірності рішень, дій, бездіяльності СВП у процесі виконання судового рішення; спонукання СВП до вжиття заходів, спрямованих на усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону; притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні протиправних рішень, дій, бездіяльності; прискорення виконання судового рішення шляхом встановлення строку на подання відповіді на окрему ухвалу; унеможливлення звернення до адміністративного суду з позовом щодо спонукання СВП виконати судове рішення [52, с. 113].

У випадку здійснення судового контролю відповідно до ст. 287 КАСУ (визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця (чи інших посадових осіб органу державної виконавчої служби, приватного

виконавця) – за зверненням учасника виконавчого провадження з позовною заявою) пропонується виокремлювати завдання, до яких належать: перевірка правомірності рішень, дій, бездіяльності державного виконавця (іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, приватного виконавця) в процесі виконання судового рішення; захист прав, свобод та інтересів учасників виконавчого провадження, осіб, залучених до проведення виконавчих дій від порушень з боку органів та осіб, що здійснюють примусове виконання рішень; забезпечення дотримання засад виконавчого провадження [52, с. 113].

З подібним баченням в цілому можна погодитись, оскільки воно справді підкреслює як конкретну своєрідність кожної окремої форми судового контролю за виконанням судових рішень, так і їхню загальну важливість. Водночас справедливо буде зауважити, що поряд з притаманними лише певному виду судового контролю завданнями, ці форми судового контролю мають спільні перетини. Зокрема, до базових завдань для всіх форм можна віднести: перевірку правомірності рішень, дій або бездіяльності суб'єктів виконання судових рішень; сприяння належному та своєчасному виконанню судових рішень. Зі свого боку специфічних завдань для форм судового контролю все ще порівняно більше: наприклад, ст. 382-382³ КАСУ, серед іншого, передбачають додаткове мотивування позивача (стягувача) відігравати активну роль у процесі виконання судового рішення та використовувати надані законом процесуальні права; ст. 383 КАСУ – унеможливлення звернення до адміністративного суду з позовом щодо спонукання СВП виконати судові рішення; ст. 287 КАСУ – забезпечення дотримання засад виконавчого провадження тощо.

2.1.1. Процесуальні форми судового контролю за виконанням судових рішень.

У межах аналізу сутності інституту судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві окремої та поглибленої уваги заслуговують його процесуальні форми. Дозволяючи в різний спосіб впливати на виконання судових рішень, саме ці форми визначають порядок і межі

втручання суду в процес такого виконання та сприяють ефективному відновленню порушених прав, свобод та законних інтересів учасників судового процесу.

Зміст сучасної наукової літератури свідчить про існування сьогодні порівняно сталого підходу до питання форм судового контролю у рамках адміністративного процесу, що полягає у виокремленні трьох відповідних форм: 1) зобов'язання судом СВП, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення (ст.ст. 382, 382¹, 382² і 382³ КАСУ); 2) визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених СВП – відповідачем на виконання рішення суду, або порушення прав позивача, що підтверджені рішенням суду (ст. 383 КАСУ); 3) розгляд та вирішення судом справ з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця (ст. 287 КАСУ) [52, с. 110; 56, с. 112; 57, с. 389]. Підтверджує позицію науковців і відносно нещодавно додана ст. 381¹ КАСУ, у ч. 2 якої наявний аналогічний перелік видів судового контролю. Зазначені форми цього контролю дійсно мають власні особливості та відрізняються між собою, зокрема предметом та суб'єктом звернення, процедурою та послідовністю реалізації, підставами та наслідками застосування тощо.

Суть першої форми судового контролю за виконанням судового рішення згідно зі ст.ст. 382-382³ КАСУ полягає в тому, що суд, який розглянув адміністративну справу як суд першої інстанції і ухвалив судове рішення, за письмовою заявою особи, на користь якої ухвалено судове рішення і яка не є СВП, або за власною ініціативою може зобов'язати СВП, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. Іншими словами, зміст цієї форми судового контролю зводиться до покладення судом на відповідача в особі СВП обов'язку відзвітуватись про своєчасне та належне виконання відповідного судового рішення шляхом постановлення ухвали.

Разом з тим видається влучним зауваження С.О. Потьомкіна стосовно того, що ця форма судового контролю може бути застосована лише щодо тих судових рішень, якими на СВП судом було покладено обов'язок активного виконання (вчинити дії, прийняти рішення тощо), оскільки не вбачається за можливе подання звіту щодо виконання судового рішення, за яким СВП зобов'язано утриматись від певних дій [52, с. 111].

Примітним є те, що законом не визначені конкретні правові підстави для застосування форми судового контролю на основі ст. 382 КАСУ. Водночас п. 30 постанови ВП ВС від 14 травня 2020 року у справі № 800/320/17 містить правову позицію, відповідно до якої правовою підставою для зобов'язання СВП подати звіт про виконання є наявність об'єктивних, підтверджених належними і допустимими доказами підстав вважати, що за відсутності такого заходу судового контролю рішення суду залишиться невиконаним або для його виконання доведеться докласти значних зусиль [56].

Крім того, вказана стаття містить спеціальне правило, яке полягає в тому, що в адміністративних справах з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту та пільг за письмовою заявою заявника суд зобов'язує СВП, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати звіт про виконання судового рішення. Таким чином, у випадку справ, пов'язаних з соціальними виплатами та соціальним захистом громадян, суд не має дискреції, а зобов'язаний вимагати у СВП звіт про виконання рішення, якщо заявник подає відповідну заяву.

Друга форма судового контролю за виконанням судового рішення, яка закріплена у ст. 383 КАСУ, передбачає, що особа-позивач, на користь якої ухвалено рішення суду, має право подати до суду першої інстанції заяву про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених СВП – відповідачем на виконання такого рішення суду, або порушення прав позивача,

підтверджених таким рішенням суду. У результаті, за умови встановлення підстав для визнання таких рішень, дій чи бездіяльності протиправними, суд постановляє окрему ухвалу у встановленому ст. 249 КАСУ порядку.

Вагомим при цьому є те, що передбачена ст. 383 КАСУ форма судового контролю, як зазначає С.О. Потьомкін, окрім забезпечення обов'язковості виконання судового рішення, покликана унеможливити звернення до адміністративного суду з позовом про спонукання СВП виконати судові рішення, раніше ухвалені на користь позивача [52, с. 112].

Своєю чергою на це вказує й послідовна правова позиція КАС ВС, що знайшла своє місце в багатьох його постановках, суть якої полягає в тому, що судові рішення виконується безпосередньо і для його виконання не вимагається ухвалення будь-яких інших, додаткових судових рішень. У разі невиконання судового рішення, позивач має право вимагати вжиття спеціальних заходів впливу на боржника, передбачених законодавством про виконавче провадження, за КАСУ. Невиконання судового рішення не може бути самостійним предметом окремого судового провадження [57; 58; 59].

Щобільше, фактичним підтвердженням важливості існування форми судового контролю відповідно до ст. 383 КАСУ, є також позиція ВП ВС, висловлена у постанові від 16 січня 2019 року у справі № 686/23317/13-а, де було наголошено на неможливості покладення на СВП обов'язку виконувати судові рішення шляхом ухвалення іншого судового рішення з цього ж приводу, оскільки примусове виконання рішення суду здійснюється в передбаченому ЗУ «Про виконавче провадження» порядку. Таким чином, ВП ВС дійшла висновку, що зазначений спосіб захисту не сприяє усуненню юридичного конфлікту і не відповідає об'єкту порушеного права, а тому неможливо в такий спосіб захистити чи відновити право у разі визнання його судом порушеним. Водночас було підкреслено, що суд не може зобов'язувати виконувати рішення суду шляхом ухвалення нового судового рішення, оскільки виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження [60].

Третьою формою судового контролю за виконанням судового рішення є розгляд судами відповідно до ст. 287 КАСУ позовних заяв учасників виконавчого провадження (крім державного виконавця та приватного виконавця), а також осіб, залучених до проведення виконавчих дій, які вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Зміст вказаної статті дозволяє виділити ряд особливостей цієї форми судового контролю: звернення до суду відбувається в порядку позовного провадження; звернутися до суду може не лише позивач, на користь якого було ухвалене відповідне судове рішення, а й інші учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця та приватного виконавця); звертаючись до суду, особа оскаржує рішення, дії або бездіяльність особи, що здійснює примусове виконання рішення, а не СВП – відповідача.

Як результат, положення ст. 287 КАСУ додатково розширюють процесуальні можливості захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, пов'язаних із виконанням судового рішення, забезпечуючи їм доступ до судового контролю за діяльністю осіб, які здійснюють примусове виконання. У цьому контексті окреслена форма судового контролю виконує важливу гарантійну функцію, оскільки дозволяє оперативно реагувати на порушення, допущені на стадії виконавчого провадження, а також сприяє забезпеченню законності здійснення виконавчих дій. Водночас її застосування має чітко окреслені межі, адже вона не поширюється на випадки оскарження рішень, дій чи бездіяльності СВП – відповідача, вчинених на виконання судового рішення, що зумовлює необхідність використання інших процесуальних механізмів у відповідних ситуаціях.

2.1.2. Заява про встановлення судового контролю за виконанням судового рішення, звіт про виконання судового рішення та їх розгляд судом.

Важливі особливості здійснення судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві розкриваються через більш глибокий аналіз кожної форми такого контролю. Відтак, його першій формі, що передбачена ст.ст. 382, 382¹, 382² і 382³ КАСУ, притаманний цілий ряд характерних рис.

Як вже було зазначено раніше, за своєю суттю ця форма судового контролю передбачає покладення судом на відповідача в особі СВП, не на користь якого ухвалене судове рішення, обов'язку подати звіт про виконання цього рішення. Визначальним при цьому є те, що питання стосовно подання звіту, за загальним правилом, вирішується на розсуд суду після отримання ним відповідної письмової заяви. Зі свого боку А.С. Зеленов вбачає у цьому позитивну ознаку такої форми судового контролю, підкреслюючи, що подібний підхід відповідає демократичним цінностям європейського суспільства, в якому держава має виховувати повагу до судового рішення та забезпечувати безпроблемне й неухильне його виконання, а не надавати суду механізми примусу та покарання [61, с. 114].

Втім, не слід забувати й про раніше згаданий виняток – у випадку розгляду справи щодо соціального захисту, суд зобов'язаний вимагати у СВП звіт про виконання рішення, якщо заявник подає письмову заяву про це. Водночас сам підхід, за якого ініціювання відповідної форми судового контролю все ще залежить від подання окремої заяви, видається таким, що спрямований на уникнення надмірного навантаження на суд. Це може пояснюватися відсутністю об'єктивних підстав презюмувати у абсолютно кожній справі ризик невиконання або неналежного виконання судового рішення, що, своєю чергою, зумовлює доцільність застосування вказаного механізму лише за наявності реальної потреби, підтвердженої ініціативою заінтересованої особи.

Паралельно з цим суди апеляційної та касаційної інстанцій також за певних обставин зобов'язані застосувати окреслену форму судового контролю. Зокрема,

ст.ст. 322 і 356 КАСУ передбачено, що резолютивна частина постанови суду апеляційної або касаційної інстанції, серед іншого, обов'язково має містити встановлений судом строк для подання СВП – відповідачем до суду першої інстанції звіту про виконання постанови, якщо вона вимагає вчинення певних дій.

Наступним вартим уваги аспектом зазначеної форми судового контролю є те, що попри важливість наявності заяви про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення, аналіз норм КАСУ свідчить про те, що законодавство не містить чітких приписів щодо змісту такої заяви. Лише у ч. 2 ст. 382 КАСУ згадується, що у заяві вказується ідентифікатор для повного доступу до інформації про виконавче провадження (якщо він є). З огляду на це буде справедливо зауважити, що при написанні вказаної заяви особа, на користь якої ухвалено судові рішення, має керуватися загальними вимогами, встановленими ст. 167 КАСУ.

Тут варто відзначити, що відповідно до абз. 10 ч. 1 ст. 167 КАСУ до заяви, скарги, клопотання чи заперечення, які подаються на стадії виконання судового рішення, у тому числі в процесі здійснення судового контролю, додаються докази їх надіслання (надання) іншим учасникам справи (провадження). Таким чином, законодавець покладає на заявника обов'язок забезпечити направлення копій заяви про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення іншим учасникам при її поданні до суду. Водночас у цьому контексті виникає питання щодо визначення конкретного кола таких учасників: чи йдеться виключно про учасників судового провадження, чи також про учасників виконавчого провадження у разі його відкриття. Якщо щодо учасників справи така вимога є стандартною практикою для більшості процесуальних документів, то її поширення на всіх учасників виконавчого провадження викликає певні сумніви. Як передбачено ч. 1 ст. 14 ЗУ «Про виконавче провадження», до таких учасників належить широкий перелік осіб, зокрема, виконавець, сторони, їхні представники, прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності – суб'єкт господарювання та особи, права інтелектуальної власності

яких порушені [62]. Водночас розсилання копій зазначеної заяви окрім виконавця, сторін (їхніх представників) ще й іншим зазначеним суб'єктам, у разі їх залучення до відповідного виконавчого провадження, видається дискусійним з точки зору доцільності та практичної реалізації. У зв'язку з цим у разі наявності відкритого виконавчого провадження більш обґрунтованим видається підхід, за якого обов'язок надсилання вказаних копій має передбачати їх направлення лише іншій стороні (її представнику) та виконавцю, які безпосередньо залучені до виконання відповідного судового рішення.

Разом з тим у контексті подання заяви про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення не можна залишити поза увагою питання часового проміжку, коли відповідна особа має право її подати. Як базове правило, згідно з ч. 1 ст. 382 КАСУ, така заява може бути подана до суду, який ухвалив рішення як суд першої інстанції. Водночас примітним є те, що законодавець не встановив конкретних часових рамок для її подання. З огляду на це можна припустити, що подання цієї заяви є можливим поки відповідне судове рішення підлягає виконанню й залишається невиконаним.

Окремої згадки вартує й той факт, що відповідно до ч. 6 ст. 382 КАСУ суд може за власною ініціативою зобов'язати СВП, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений строк звіт про його виконання, якщо суд допускає негайне виконання такого рішення.

Тепер, що стосується реакції суду у тому випадку, коли заява про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення все ж таки була подана, то своєї ваги набувають певні особливості її розгляду. Відтак, насамперед судом має бути враховано, що розгляду вказаної заяви не перешкоджає: 1) якщо судове рішення набрало законної сили, то відсутність матеріалів судової справи у зв'язку з їх витребуванням судом апеляційної або касаційної інстанції, крім випадку зупинення виконання судового рішення судом касаційної інстанції або зупинення виконавчого провадження (ч. 3 ст. 382 КАСУ); 2) відсутність виконавчого провадження з примусового виконання судового рішення (ч. 4 ст. 382 КАСУ); 3) у разі розгляду у судовому засіданні з

повідомленням учасників справи, то неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду (ч. 1 ст. 382¹ КАСУ).

Не менш важливими є строк і процесуальні форми розгляду цього звернення. Як зазначається у ч. 1 ст. 382¹ КАСУ, суд розглядає заяву про зобов'язання СВП подати звіт про виконання судового рішення (крім заяви, передбаченої ч. 5 ст. 382 КАСУ, коли суд на її підставі зобов'язує СВП подати звіт про виконання свого судового рішення під час його ухвалення) протягом десяти днів з дня її надходження. Там же зазначено, що її розгляд може відбуватися як в порядку письмового провадження, так і у судовому засіданні з повідомленням учасників справи (за ініціативою суду чи клопотанням заявника).

За результатами розгляду заяви відповідно до ч. 2 ст. 382¹ КАСУ суд постановляє ухвалу про її задоволення або відмову у задоволенні та зобов'язання СВП подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. При цьому значущим є те, що законодавець хоч формально і наділяє суд правом розсуду щодо довжини такого строку, проте у той же час цей розсуд не є безмежним. Так, ч. 3 вищезгаданої статті закріплює, що встановлений судом строк для подання звіту про виконання судового рішення має бути достатнім для його підготовки. У свою чергу «достатнім» законодавець вважає той строк, який становить не менше десяти календарних днів з дня отримання СВП відповідної ухвали та не перевищує трьох місяців. Згідно з абз. 2 ч. 5 ст. 382 КАСУ перебіг цього строку починається з дня набрання законної сили рішенням суду.

Також варто відзначити, що ч. 4 ст. 382¹ КАСУ наділяє суд правом зобов'язати подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення особисто керівника СВП. А у випадку, якщо СВП, якого судовим рішенням зобов'язано вчинити певні дії, є колегіальним органом, то суд може зобов'язати подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення кожного з членів цього колегіального органу, до чийх повноважень, завдань чи функцій належить забезпечення виконання такого судового рішення.

Деякі ухвали суду щодо заяви про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення можуть бути оскаржені, зокрема ухвали про відмову у

задоволенні цієї заяви. Відповідно до ч. 5 ст. 382¹ КАСУ подібне оскарження має відбуватися в апеляційному порядку до суду апеляційної інстанції з урахуванням того, що постанова цього суду за результатами перегляду ухвали є остаточною і оскарженню не підлягає. Водночас ч. 6 ст. 382¹ КАСУ вказує на остаточність та неможливість оскарження ухвали суду про задоволення заяви. Заперечення на таку ухвалу може мати місце хіба що в межах апеляційної скарги на судові рішення, що передбачене ч. 1 ст. 382³ КАСУ – рішення за наслідками розгляду звіту про виконання судового рішення.

Що стосується механізму розгляду звіту про виконання судового рішення, то загалом він є подібним до порядку розгляду відповідної заяви. У ч. 1 ст. 382² КАСУ закріплено, що звіт СВП про виконання судового рішення розглядається судом так само протягом десяти днів з дня його надходження в порядку письмового провадження, а за ініціативою суду чи клопотанням сторін – у судовому засіданні з повідомленням учасників справи. Також його розгляду не перешкоджає неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду відповідного питання.

Натомість важливою відмінністю в даному контексті є те, що ч. 2 ст. 382² КАСУ окремо встановлює зміст звіту СВП, який має включати низку обов'язкових складових, зокрема відомості про виконання СВП судового рішення, строк, порядок та спосіб його виконання; у разі невиконання судового рішення: орієнтовні строки виконання такого рішення та їх обґрунтування; відомості про обставини, які ускладнюють виконання судового рішення СВП, які заходи вжито та вживаються ним для їх усунення; перелік документів та інших матеріалів, що додаються до звіту та підтверджують обставини, зазначені у ньому тощо.

Крім цього, згідно з ч. 3 ст. 382² КАСУ до звіту також мають бути додані: 1) довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо звіт поданий представником і такі документи раніше не подавалися; 2) докази направлення копій звіту та доданих до нього матеріалів іншим учасникам справи з урахуванням положень ст. 44 КАСУ.

Особливу важливість має судове рішення за наслідками розгляду звіту про виконання судового рішення, що слугує своєрідною крапкою для цієї форми судового контролю. Відповідно до ч. 1 ст. 382³ КАСУ після розгляду звіту СВП суд постановляє ухвалу про прийняття або відмову у прийнятті звіту. Цю ухвалу можна оскаржити в апеляційному порядку за вищезгаданими правилами ч. 5 ст. 382¹ КАСУ. При цьому передбачено, що оскарження зазначеної ухвали не зупиняє її виконання.

Зі свого боку у ч. 2 ст. 382³ КАСУ чітко визначено випадки, коли суд відмовляє у прийнятті звіту: 1) якщо СВП не наведено обґрунтовані обставини, які ускладнюють виконання судового рішення; 2) якщо заходи, які вживаються ним для виконання судового рішення, на переконання суду, є недостатніми для своєчасного та повного виконання судового рішення; 3) якщо звіт подано без додержання вимог ч.ч. 2 та/або 3 ст. 382² КАСУ.

Вагомим у даному контексті є те, що при постановленні ухвали про відмову у прийнятті звіту суд не лише констатує неприйнятність цього звіту, а й відповідно до ч. 3 ст. 382³ КАСУ накладає на керівника відповідного СВП штраф у сумі від двадцяти до сорока розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. На додачу, суд має право встановити новий строк подання звіту відповідно до ч. 3 ст. 382¹ КАСУ (у межах від десяти днів до трьох місяців) або за власною ініціативою розглянути питання про зміну способу і порядку виконання судового рішення. Паралельно згідно з ч. 10 ст. 382³ КАСУ у випадку неподання СВП звіту у строк, встановлений судом, або у разі подання звіту з порушенням такого строку та за відсутності поважних причин, які унеможливили його вчасне подання, суд обов'язково має встановити новий строк для його подання (аналогічно з урахуванням ч. 3 ст. 382¹ КАСУ) та накласти штраф на керівника такого СВП.

Якщо ж обов'язок подати звіт про виконання судового рішення був покладений судом на СВП, який є колегіальним органом, що зумовило виникнення зобов'язання подати у встановлений судом строк звіт відразу у всіх членів цього колегіального органу з відповідними можливостями, то згідно з ч. 8

ст. 382³ КАСУ суд, враховуючи індивідуальні дії або бездіяльність кожного з членів такого колегіального органу, своєю ухвалою може накласти штраф на тих членів, які в межах своїх повноважень, завдань чи функцій не забезпечили виконання судового рішення. Разом з тим при неподанні звіту у встановлений судом строк, суд своєю ухвалою встановлює новий строк для подання звіту відповідно до ч. 3 ст. 382¹ КАСУ й накладає штраф на кожного з членів колегіального органу, які були визначені судом як відповідальні за подачу цього звіту.

Примітним є передбачений ч. 4 ст. 382³ КАСУ поділ суми накладеного штрафу, що має ділитися на дві рівні частини: перша половина стягується на користь заявника, а інша – до Державного бюджету України.

Проте визначена судом сума штрафу не є остаточною й може бути змінена. З огляду на ч. 5 ст. 382³ КАСУ суд за клопотанням СВП може зменшити розмір штрафу або звільнити від його сплати на підставі доказів, що підтверджують здійснення керівником такого СВП дій, які спрямовані на виконання судового рішення та які, на переконання суду, на момент розгляду звіту є достатніми і вичерпними. А у разі, якщо судові рішення стосується здійснення виплат (пенсійних, соціальних тощо), то суд може зменшити розмір штрафу або звільнити від його сплати на підставі доказів, які підтверджують відсутність бюджетних асигнувань у СВП та вжиття його керівником всіх необхідних заходів для встановлення таких бюджетних асигнувань, які, на переконання суду, на момент розгляду звіту є достатніми і вичерпними. Більше того, згідно з ч. 6 зазначеної статті суд на підставі відповідних доказів зменшує розмір штрафу, накладеного на керівника СВП, на суму штрафу, який було накладено за такі самі дії державним виконавцем відповідно до законодавства про виконавче провадження.

Також вартує уваги той факт, що у разі призначення судом штрафу шляхом постановлення окремої ухвали про накладення штрафу (що може мати місце у випадку притягнення до відповідальності за неподання звіту як такого), відповідно до ч. 7 ст. 382³ КАСУ цю ухвалу може бути оскаржено в апеляційному

порядку до суду апеляційної інстанції за правилами ст. 149 КАСУ, яка загалом регулює накладення штрафних санкцій адміністративними судами. Слід враховувати і те, що з наступного дня після набрання ухвалою законної сили на суму штрафу без додаткового судового рішення нараховується пеня у розмірі три відсотки річних з урахуванням індексу інфляції.

Насамкінець слід зазначити, що ст. 382³ КАСУ містить декілька додаткових значущих уточнень у контексті розгляду судом звіту про виконання судового рішення: ч. 9 вказує на те, що суд розглядає питання про зміну способу і порядку виконання судового рішення за правилами ст. 378 КАСУ; ч. 11 встановлює, що у випадку прийняття звіту про виконання судового рішення, коли СВП відповідне судові рішення виконав не в повному обсязі, суд одночасно встановлює новий строк для подання звіту відповідно до ч. 3 ст. 382¹ КАСУ.

Лаконічно узагальнюючи сутність цієї форми судового контролю, Д.О. Воронов слушно виокремлює її основні ознаки, що відрізняють її від інших форм, зокрема: 1) вона виступає додатковим альтернативним засобом забезпечення виконання судового рішення; 2) є дієвим механізмом впливу на СВП; 3) застосовується виключно щодо тих судових рішень, якими на СВП покладено активний обов'язок вчинити конкретні дії з метою забезпечення їх виконання [63].

Поряд із цим, слід звернути увагу на те, що у науковій площині все ж таки немає єдності у контексті обговорення виправданості надання адміністративному суду повноважень як для витребування звітів про виконання судових рішень, так і для накладення відповідних штрафів. Наприклад, на думку О.В. Ільницького, виправданим є нормативне закріплення обов'язку суду застосовувати контроль у вигляді покладення зобов'язання на СВП подати звіт про виконання рішення за наслідками розгляду певних справ [64, с. 170]. Водночас О.М. Сасевич, навпаки, переконаний, що витребування судом звітів про виконання рішень суду є суто технічною функцією, яка не властива правосуддю, а тому відсутня потреба у її закріпленні за судом [65, с. 183]. А.С. Зеленов, розглядаючи право суду накладати штраф за наслідками розгляду

звіту про виконання судового рішення та згодом змінювати його розмір, називає це підміною повноважень та функцій виконавця судом, а також вважає це покладанням на суд виконання непритаманної йому функції [61, с. 116]. Зі свого боку В.В. Олашин наявність у суду права накладення штрафу сприймає позитивно та дивиться на це як на економічний стимул для СВП вчасно подавати звіти та виконувати судові рішення [66, с. 147].

Втім, у даному контексті доцільно звернутися до ч. 3 ст. 124 Конституції України, відповідно до якої юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення, а у передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи. Це свідчить про ширший характер функцій суду, які не обмежуються виключно вирішенням спору по суті. Відтак, застосування судом заходів впливу, спрямованих у тому числі на забезпечення виконання судового рішення, не виходить за межі його повноважень.

Щобільше, у межах адміністративного судочинства право суду застосовувати саме штрафи прямо передбачене процесуальним законодавством. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 145 КАСУ штраф віднесено до заходів процесуального примусу, а ст. 149 КАСУ визначає конкретні випадки, коли суд має право постановити ухвалу про його стягнення, наприклад у разі: невиконання процесуальних обов'язків, зокрема ухилення від вчинення дій, покладених судом на учасника судового процесу; зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству; неповідомлення суду про неможливість подати докази, витребувані судом, або неподання таких доказів без поважних причин СВП; використання під час процедури врегулювання спору за участю судді портативних, аудіотехнічних пристроїв, а також здійснення фото- і кінозйомки, відео-, звукозапису тощо. Також показовою є можливість суду накладати штрафи в рамках проваджень у справах про адміністративні правопорушення відповідно до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення. Як результат, застосування судом штрафів у межах судового контролю, передбаченого ст.ст. 382, 382¹, 382² і 382³

КАСУ, складно назвати чимось нетиповим для судочинства, а тому видається виправданим стверджувати, що таке право суду цілком узгоджується із загальними підходами до здійснення правосуддя, що закріплені в законодавстві.

2.1.3. Визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду або порушення прав позивача, що підтверджені рішенням суду.

Наступним детального розгляду вартує вид судового контролю за виконанням судового рішення, що передбачений ст. 383 КАСУ. Попри більш лаконічне нормативне закріплення, цей вид судового контролю не лише не поступається за важливістю попередньому, а й має достатньо власної специфіки.

Згідно з ч. 1 ст. 383 КАСУ за своєю суттю ця форма судового контролю являє собою визнання судом протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених СВП – відповідачем на виконання рішення суду, або порушення прав позивача, що підтверджені рішенням суду. При цьому важливо, що подібний судовий контроль може бути застосований лише у разі подання заяви особою-позивачем, на користь якої було ухвалене відповідне судове рішення. Разом з тим сам по собі факт подання відповідної заяви не зумовлює обов'язку суду здійснювати судовий контроль на підставі ст. 383 КАСУ.

Відповідно, важливу роль грає як загалом наявність зазначеної заяви, так і її конкретний зміст. У цьому контексті цінним видається зауваження А.С. Зеленова з приводу того, що на практиці заявники та суди можуть зіштовхуватися з труднощами при визначенні характеру наявних спірних відносин. Як підкреслює дослідник, часом, не легко встановити, з чим саме ці відносини пов'язані: з неналежним виконанням рішення суду чи з самостійними позовними вимогами. Втім, він наголошує на тому, що заяву все ж таки належить розглядати відповідно до порядку, передбаченого ст. 383 КАСУ, якщо особа посилається на протиправні дії відповідача з невиконання рішення суду та

спрямовує вимоги на досягнення тих результатів, які визначені вказаною статтею [61, с. 118-119].

Далі, на відміну від виду судового контролю, передбаченого ст.ст. 382, 382¹, 382² і 382³ КАСУ, для форми судового контролю, встановленої ст. 383 КАСУ, законодавцем було чітко визначено вимоги до змісту відповідної заяви. Так, згідно з ч. 2 ст. 383 КАСУ, серед іншого, у ній обов'язково має бути відображена інформація як про день пред'явлення виконавчого листа до виконання, так і про хід виконавчого провадження.

Варто окремо відзначити, що п. 9 ч. 2. Ст. 383 КАСУ передбачає зазначення у вказаній заяві інформації щодо документа про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати за подання цієї заяви. Водночас така вимога видається некоректною, оскільки приписами ст. 4 ЗУ «Про судовий збір» не передбачено ставки судового збору за звернення із заявою про встановлення контролю за виконанням судового рішення. Своєю чергою КАС ВС також послідовно вказує на те, що за відсутності законодавчо встановлених ставок судового збору за звернення до суду із заявою в порядку контролю за виконанням судового рішення, на позивача не поширюється обов'язок сплати судового збору за звернення до суду з такою заявою [67; 68; 69].

Окрім того, як встановлено ч. 3 ст. 383 КАСУ, задля підтвердження обставин, якими обґрунтовуються вказані у заяві вимоги, позивач має зазначити докази, про які йому відомо і які можуть бути використані судом. Також до заяви додаються докази її надсилання іншим учасникам справи.

Як наслідок, на перший погляд, може здатися, що нормативне закріплення змісту цієї заяви слугує здебільшого позитивною ознакою даної форми судового контролю. Однак це не зовсім так. А.А. Богданець слушно звертає увагу на те, що з огляду на встановлену вимогу зазначення відомостей щодо дня пред'явлення виконавчого листа до виконання, передбачений ст. 383 КАСУ механізм судового контролю неможливо використати до моменту звернення до органу, який здійснює примусове виконання судових рішень. На її думку, вказане суперечить праву на справедливий суд, що гарантоване Конвенцією про

захист прав людини і основоположних свобод. Не менш влучною є й вказівка на те, що право ініціювати судовий контроль не може бути поставлено у залежність від факту ініціювання примусового виконання судового рішення, оскільки це не лише призводить до додаткових часових втрат, а й порушує право особи на ефективний судовий захист [70, с. 391].

Ще одним важливим аспектом подання заяви в контексті цього виду судового контролю є часові рамки її подання належною особою. Відповідно до ч. 4 ст. 383 КАСУ таку заяву може бути подано протягом десяти днів з дня, коли позивач дізнався або повинен був дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів, але не пізніше дня завершення строку пред'явлення до виконання виконавчого листа, виданого за відповідним рішенням суду.

Як можна побачити, строк звернення зацікавленої особи до суду у цьому випадку нерозривно пов'язаний зі строком пред'явлення до виконання виконавчого листа, який за загальним правилом становить три роки згідно з ч. 1 ст. 12 ЗУ «Про виконавче провадження». Іншими словами, навіть якщо особа дійсно дізнається про порушення своїх прав, свобод чи інтересів достатньо пізно й подасть відповідну заяву протягом десяти днів, але вже після завершення строку пред'явлення до виконання виконавчого листа, то ця заява буде вважатися такою, що подана з порушенням строку на її подання.

У результаті ч. 5 ст. 383 КАСУ встановлює, що за умови відповідності заяви всім передбаченим у цій статті вимогам, вона підлягає розгляду та вирішенню в порядку письмового провадження або в судовому засіданні на розсуд суду протягом десяти днів з дня її отримання. При цьому неприбуття в судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду такої заяви. Водночас заява має бути повернута заявнику шляхом постановлення ухвали в порядку письмового провадження, якщо вона не відповідає всім наявним вимогам або якщо вона була подана особою, яка відповідно до ч. 6 ст. 18 КАСУ зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його. Втім, така ухвала суду може бути оскаржена. Попри відсутність додаткових уточнень з цього приводу, справедливо зазначити, що

таке оскарження має відбуватися в порядку апеляційного оскарження ухвал окремо від рішення суду відповідно до ст. 294 КАСУ.

За відсутності підстав для повернення вказаної заяви, але у разі незгоди з викладеними в ній аргументами, з огляду на ч. 6 ст. 383 КАСУ суд може постановити ухвалу про залишення заяви без задоволення. Для цього необхідно, щоб не було ознак протиправності у відповідних рішеннях, діях чи бездіяльності СВП – відповідача, а також фактів порушення ним прав, свобод чи інтересів особи-позивача. Подібна ухвала також може бути оскаржена, зокрема у встановленому ст. 294 КАСУ порядку, про що цього разу прямо зазначено у нормі.

Паралельно з цим та ж частина ст. 383 КАСУ передбачає, що за наявності підстав для задоволення заяви суд постановляє ухвалу з урахуванням ст. 249 КАСУ. Зі свого боку зміст ч.ч. 1-2 цієї статті свідчить про те, що суду надано повноваження у разі виявлення порушення закону під час розгляду справи постановити окрему ухвалу й направити її відповідним СВП для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону. У випадку необхідності судом може бути постановлена окрема ухвала про наявність підстав для розгляду питання про притягнення до відповідальності осіб, рішення, дії чи бездіяльність яких визнаються протиправними. Згідно з ч. 7 ст. 249 КАСУ така ухвала може бути оскаржена особами, яких вона стосується.

Отже, як вказує В.В. Олашин, у випадку прийняття до розгляду передбаченої ст. 383 КАСУ заяви, далі суд фактично виходить з двох варіантів: 1) встановити, що незаконності немає, і відмовити у задоволенні заяви; 2) встановити наявність протиправної поведінки СВП та прийняти окреме рішення (ухвалу) стосовно вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли невиконанню рішення суду [71, с. 127].

У той же час складно не помітити, що ст. 383 КАСУ не містить жодних конкретних вказівок щодо реальних наслідків для СВП у випадку задоволення судом передбаченої статтею заяви. Тобто якщо в межах здійснення судового контролю відповідно до ст.ст. 382-382³ КАСУ суд може накласти штраф на

відповідну особу (осіб), то ст. 383 КАСУ не передбачає застосування судом будь-яких конкретних заходів карального характеру стосовно СВП. Своєю чергою таку особливість цієї форми судового контролю Д.А. Козачук закономірно називає її найбільшим недоліком, який зумовлює незавершеність цього інструменту виконання судових рішень [72, с. 6].

2.1.4. Провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця.

Ще одна форма судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві, яка заслуговує на більш детальну увагу, передбачена ст. 287 КАСУ. На відміну від інших, вже розглянутих видів судового контролю, цей вид реалізовується в рамках позовного провадження, що зумовлює появу окремого переліку відповідних особливостей.

З урахуванням змісту ч. 1 ст. 287 КАСУ ця форма судового контролю охоплює розгляд судами позовних заяв учасників виконавчого провадження (крім державного виконавця та приватного виконавця), а також осіб, залучених до проведення виконавчих дій, які вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Як доречно наголошує А.С. Зеленов, існування такого виду судового контролю пов'язане з однією з основних засад виконавчого провадження, що полягає у забезпеченні права на оскарження рішень, дій або бездіяльності державних і приватних виконавців [61, с. 120]. Відтак, його здійснення, серед іншого, базується на ч. 1 ст. 74 ЗУ «Про виконавче провадження», де зазначається, що рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення, у тому числі постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанов приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат

виконавчого провадження та штрафів, можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у встановленому законом порядку.

Окремо у контексті вказаної норми варто звернути увагу на те, що саме такого змісту вона набула нещодавно, зокрема після набуття часткової чинності ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження» [73]. Так, щодо ч. 1 ст. 74 ЗУ «Про виконавче провадження» вказаним законом передбачено уточнення переліку постанов виконавців, які можуть бути оскаржені до суду, що видав виконавчий документ. Йдеться про постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанови приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів. У свою чергу це є важливим з огляду на те, що до внесення зазначених змін такі постанови згадувалися у межах окресленої статті лише у ч. 2, де розгляд справ стосовно оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб), у тому числі оскарження зазначених постанов, віднесено до юрисдикції адміністративних судів. Відтак, після набрання чинності відповідними змінами, постанови про стягнення виконавчого збору, основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів, винесені у межах примусового виконання судових рішень, підлягають оскарженню до суду, який видав виконавчий документ, виходячи з прямої норми закону.

Продовжуючи огляд особливостей передбаченої ст. 287 КАСУ форми судового контролю, вартує уваги той факт, що відповідне звернення до суду можуть направити особи, які в цілому дотичні до певного виконавчого провадження (крім державного виконавця та приватного виконавця). Зокрема, на це звертає окрему увагу І.О. Мельник, підкреслюючи, що особа, яка не є стороною виконавчого провадження, але так чи інакше бере участь у виконавчому провадженні, має право звернутись з позовною заявою до адміністративного суду [74, с. 14]. Водночас у цьому контексті А.А. Пиць йде

далі та пропонує деталізований перелік осіб, які можуть звернутися до суду з огляду на ст. 287 КАСУ, до яких, на його думку, належать: стягувач; боржник; представники стягувача та боржника; прокурор; експерт; спеціаліст; перекладач; оцінювач; особи, права інтелектуальної власності яких порушені; поняті; працівники поліції; представники органів опіки і піклування; представники інших органів та установ [75, с. 101]. Примітно, що цей список так само не є вичерпним, що лише додатково підтверджує своєрідну універсальність суб'єктного складу сторони позивача в даному випадку.

Разом з тим, незалежно від того, який саме суб'єкт звертається до суду на підставі ст. 287 КАСУ, він обов'язково повинен у належний спосіб сформулювати позовну заяву. Так, окрім того, що така заява має відповідати ст.ст. 160-161 КАСУ, додатково повинна бути врахована вимога закріплена у ч. 1 ст. 287 КАСУ – у разі наявності, у позовній заяві має бути зазначений ідентифікатор для повного доступу до інформації про відповідне виконавче провадження.

Однак у даному контексті постає практичне питання щодо можливості отримання вказаного ідентифікатора іншими учасниками виконавчого провадження, окрім стягувача та боржника, яким він, як правило, надається відразу після відкриття виконавчого провадження. З огляду на відсутність чіткого нормативного механізму доступу до відповідної інформації для інших осіб, реалізація цієї законодавчої вимоги може бути ускладненою. Водночас отримання зазначеного ідентифікатора все ще можливе, зокрема, шляхом звернення із адвокатським запитом в інтересах відповідної особи або через безпосереднє ознайомлення з матеріалами виконавчого провадження за місцем роботи конкретного державного чи приватного виконавця. Паралельно, враховуючи, що зазначена вимога сформульована законодавцем як така, що застосовується «у разі наявності», відсутність у позовній заяві ідентифікатора для повного доступу до інформації про відповідне виконавче провадження не повинна розглядатися як безумовна підстава для повернення позовної заяви або залишення її без руху.

Крім цього, згідно з ч. 3 ст. 287 КАСУ як відповідач у позовній заяві має бути визначений або певний орган державної виконавчої служби, або конкретний приватний виконавець.

Що стосується часових меж звернення до суду з відповідним позовом, то у ч. 2 ст. 287 КАСУ встановлені спеціальні строки: 1) десятиденний строк, що рахується з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів; 2) триденний строк, що рахується з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи інтересів у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій. Інакше кажучи, зацікавлена особа має доволі обмежену кількість часу на звернення до адміністративного суду на підставі ст. 287 КАСУ у випадку порушення її прав, свобод чи інтересів, особливо порівняно з загальним строком на таке звернення, що згідно з ч. 2 ст. 122 КАСУ становить шість місяців.

Не слід забувати і про існування деякої специфіки у контексті підсудності окреслених справ. Відповідно до ч. 5 ст. 287 КАСУ адміністративні справи з приводу рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання ними рішень, ухвалених місцевим загальним судом як адміністративним судом, розглядаються місцевим загальним судом як адміністративним судом, який видав виконавчий лист. Примітним є те, що ця частина статті фокусується лише на представниках державної виконавчої служби та не згадує приватних виконавців, оскарження рішень, дій або бездіяльності яких так само передбачено в рамках цієї форми судового контролю. Водночас таке формулювання норми можна вважати виправданим з урахуванням того, що на основі п. 5 ч. 2 ст. 5 ЗУ «Про виконавче провадження» приватний виконавець не здійснює примусове виконання рішень адміністративних судів, однак у той же час його рішення, дії чи бездіяльність за певних обставин можуть бути оскаржені в адміністративному суді.

Якщо все вищевказане було враховано позивачем, то далі, після отримання зазначеного позову судом та відкриття провадження у справі, з огляду на ч. 4 ст. 287 КАСУ вона має бути вирішена протягом двадцяти днів. Проте у

виняткових випадках для належної підготовки справи до розгляду цей строк може бути продовжений, але не більше ніж на двадцять днів, за наявності вмотивованого клопотання однієї зі сторін або за ініціативою суду.

Таким чином, навіть попри можливість його продовження, встановлений явно скорочений строк розгляду справ щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органу державної виконавчої служби або приватного виконавця. Це свідчить про чітко визначений законодавцем пріоритет швидкості судового розгляду таких справ, який можна пояснити тим, що виконавче провадження є завершальною стадією судового процесу, а тому важливо, щоб оскарження пов'язаних з ним порушень не затягувалося та не перешкоджало ефективному виконанню рішень суду. Зі свого боку на цій особливості справ, визначених ст. 287 КАСУ, робить особливий акцент і Г.І. Гембара, який наголошує на прискореному характері порядку їх розгляду [76, с. 68].

У свою чергу апеляційне оскарження судових рішень, в основу яких була покладена ст. 287 КАСУ, також має відбуватися з урахуванням скорочених процесуальних строків. Згідно з ч. 6 ст. 287 КАСУ можливість подання апеляційної скарги обмежена десятима днями з дня проголошення відповідного судового рішення, тоді як ч. 7 цієї ж статті передбачає розгляд такої справи судом апеляційної інстанції аналогічно у десятиденний строк після закінчення строку на апеляційне оскарження з повідомленням учасників справи.

Загалом щодо наслідків ухвалення судового рішення в цьому випадку слід зазначити, що з огляду на відсутність конкретних уточнень у КАСУ, суд має керуватися загальними правилами, зокрема ст. 245 КАСУ. Відтак, згідно з ч. 1 цієї статті при вирішенні справи по суті суд може задовольнити позов повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю або частково. Іншими словами, розглянувши позовну заяву, подану на підставі ст. 287 КАСУ, суд ухвалює рішення, яким або відмовляє у задоволенні позову, або визнає протиправними оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця та скасовує їх. Також можна обґрунтовано припустити, що у разі

задоволення вказаної позовної заяви суд може додатково, у разі необхідності, зобов'язати відповідного суб'єкта вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення.

2.2. Примусове виконання судових рішень немайнового характеру у порядку виконавчого провадження.

Під час дослідження реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах не менш важливим є окремий розгляд примусового виконання судових рішень немайнового характеру у порядку виконавчого провадження, що традиційно становлять переважну частину від загальної кількості рішень адміністративних судів. Якщо судовий контроль покликаний забезпечити додатковий процесуальний вплив на належне виконання певного судового рішення, то виконавче провадження виступає основним механізмом його примусової реалізації у випадках, коли ухвалене рішення не виконується добровільно.

Підкреслюючи вагомість інституту примусового виконання судових рішень, представники наукової доктрини по-різному підходять до його характеристики. Так, О.С. Юнін розглядає примусове виконання судових рішень як важливу складову державної діяльності, що забезпечує своєчасне, повне та справедливе виконання рішень судів, інших установ та органів влади відповідно до вимог законодавства [77, с. 447-448]. Є.М. Гришко, своєю чергою, визначає примусове виконання судових рішень і рішень інших органів як окрему державно-управлінську функцію, що полягає у реалізації державно-управлінських завдань, які виходять із суспільних відносин, пов'язаних із примусово-виконавчою діяльністю у сфері захисту майнових, особистих і немайнових прав та інтересів [78, с. 73]. Більш розгорнутий підхід пропонує І.Г. Француз, який характеризує примусове виконання судового рішення як важливу складову державного механізму судового захисту прав і свобод особи,

змістом якої є сукупність дій, що вчиняються уповноваженими суб'єктами на завершальній стадії судового провадження відповідно до чинного законодавства. При цьому він зауважує, що основною метою примусового виконання прийнятого судом рішення є практичне втілення його в життя з можливістю застосування заходів державного примусу, у результаті чого поновлюються порушені, оспорені або невизнані права і свободи особи [79, с. 6].

Зі свого боку А.Ю. Кожевников на основі положень, викладених у дослідженні Б.Д. Гудза, особливо влучно акцентує увагу на загальному значенні примусового виконання судових рішень, називаючи відповідний процес ключовим для підтримання довіри до судової системи та забезпечення виконання правосуддя. Він також підкреслює, що примусове виконання судових рішень додатково сприяє запобіганню правопорушенням з боку владних суб'єктів, оскільки демонструє неминучість відповідальності за їх невиконання. Як наслідок, дослідник вважає примусове виконання важливою складовою механізму захисту прав та інтересів громадян і юридичних осіб, яка забезпечує реалізацію принципу верховенства права [80, с. 60].

Якщо ж звернутися до нормативного врегулювання, то ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про виконавче провадження» визначає виконавче провадження як завершальну стадію судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), що являє собою сукупність дій визначених цим законом органів і осіб, спрямованих на примусове виконання рішень та здійснюваних на підставах, у межах повноважень та у спосіб, які визначені Конституцією України, цим законом, іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього закону, а також рішеннями, які відповідно до цього закону підлягають примусовому виконанню.

Паралельно у ст. 2 ЗУ «Про виконавче провадження» закріплено, що виконавче провадження здійснюється з дотриманням низки засад, до яких зокрема віднесено: верховенство права; обов'язковість виконання рішень; законність; диспозитивність; справедливість, неупередженість та об'єктивність; гласність та відкритість виконавчого провадження; розумність строків

виконавчого провадження; співмірність заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями; забезпечення права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців і приватних виконавців. У контексті цього дослідження примітною є остання із названих засад, оскільки у межах адміністративного судочинства вона знайшла своє повноцінне процесуальне втілення у розглянутій вище формі судового контролю, що передбачена ст. 287 КАСУ.

Разом з тим у випадку виконання судових рішень немайнового характеру, ухвалених за результатами розгляду публічно-правових спорів, необхідно окремо враховувати, що примусове виконання таких рішень здійснюється державним виконавцем. Як вже зазначалося раніше, це зумовлено тим, що відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 5 ЗУ «Про виконавче провадження» приватний виконавець не здійснює примусове виконання рішень адміністративних судів. Відтак, хоча інститут приватного виконання загалом є складовою сучасної системи виконавчого провадження, у площині реалізації принципу обов'язковості судових рішень саме у публічно-правових спорах визначальне значення має діяльність державних виконавців.

Також не слід забувати й про те, що згідно з ч. 2 ст. 6 ЗУ «Про виконавче провадження» рішення про стягнення коштів з державних органів, державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ, рішення про стягнення коштів за час роботи стягувача на посаді помічника-консультанта народного депутата України, у тому числі при звільненні з такої посади, виконуються органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів. Іншими словами, виконання судових рішень майнового характеру, які передбачають стягнення коштів із СВП, здійснюється не державними виконавцями у загальному порядку виконавчого провадження, а через спеціальний порядок їх виконання органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів. При цьому до відповідних органів належить Державна казначейська служба України та її територіальні органи, які забезпечують виконання вказаних судових рішень відповідно до положень Порядку виконання рішень про стягнення коштів

державного та місцевих бюджетів або боржників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2011 року № 845 [81].

Говорячи детальніше про державного виконавця, його правовий статус як представника публічної влади зумовлює поширення на нього загального конституційного принципу законності діяльності державних органів. Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Закономірно, ефективність примусового виконання судового рішення немайнового характеру в адміністративній справі безпосередньо пов'язана не лише з наявністю у державного виконавця належного інструментарію, а й з обов'язком використовувати його виключно у спосіб, передбачений законом.

Своєю чергою ЗУ «Про виконавче провадження» наділяє державного виконавця широким спектром засобів для досягнення цілей виконавчого провадження. Зокрема, відповідно до ст. 10 цього закону до заходів примусового виконання рішень належать: 1) звернення стягнення на кошти та інше майно боржника; 2) звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника; 3) вилучення в боржника і передача стягувачу предметів, зазначених у відповідному рішенні; 4) заборона боржнику розпоряджатися та/або користуватися належним йому на праві власності майном, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем; 5) інші заходи примусового характеру, передбачені зазначеним законом.

Водночас згідно з ч. 1 ст. 13 ЗУ «Про виконавче провадження» у ході виконавчого провадження виконавець вчиняє виконавчі дії та приймає рішення шляхом винесення постанов, попереджень, внесення подань, складення актів та протоколів, надання доручень, розпоряджень, вимог, подання запитів, заяв, повідомлень або інших процесуальних документів у випадках, встановлених цим законом та іншими нормативно-правовими актами. Важливе місце у цьому контексті посідає ч. 1 ст. 18 названого закону, відповідно до якої виконавець

зобов'язаний вживати передбачених ЗУ «Про виконавче провадження» заходів щодо примусового виконання рішень, неупереджено, ефективно, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії. Більше того, п. 1 ч. 2 цієї ж статті прямо покладає на виконавця обов'язок здійснювати заходи примусового виконання рішень у спосіб та в порядку, які встановлені виконавчим документом та вказаним законом.

У світлі викладеного показовою є й актуальна правова позиція ВП ВС, сформульована у п. 60 постанови від 18 грудня 2025 року у справі № 580/3888/24. Так, ВП ВС наголосила, що вчинення державним виконавцем дій, визначених законом для виконання судового рішення, буде вважатися належними у разі вжиття останнім усіх необхідних (можливих) заходів у їх передбаченій нормативно-правовим актом певній послідовності для повного виконання виконавчого документа у встановлені законом строки, з дотриманням прав учасників виконавчого провадження – стягувача та боржника [82]. У такий спосіб було додатково підкреслено, що належність дій державного виконавця оцінюється не через формальне вчинення ним окремих процесуальних дій, а через повноту та послідовність застосування передбачених законом заходів примусового виконання, спрямованих на досягнення фактичного виконання відповідного судового рішення, що, зі свого боку, безпосередньо впливає на реалізацію принципу обов'язковості судових рішень на практиці.

Також слід враховувати загальну специфіку виконавчого провадження, яка проявляється саме під час примусового виконання судових рішень, ухвалених за результатами розгляду публічно-правових спорів не на користь СВП. Зокрема, А.В. Биченкова резонно звертає увагу на те, що належно виконувати судові рішення зобов'язані всі, на кого судом та законом покладений такий обов'язок, у тому числі СВП. Однак, як слушно зазначає дослідниця, на практиці мають місце випадки, коли державні органи повністю або частково позбавлені можливості їх фактичної реалізації. При цьому, на її думку, неможливість належного виконання судових рішень вбачається передусім в прогалинах на

законодавчому рівні, а саме у відсутності закріплення механізму їх виконання через Державний бюджет України [83, с. 3, 5].

Вочевидь, у наведеному контексті йдеться насамперед про недостатній рівень нормативного врегулювання виконання судових рішень майнового характеру, в яких боржником виступає СВП. Із цим підходом складно не погодитися, оскільки вищезгаданий Порядок виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, що регулює механізм стягнення коштів Державною казначейською службою України та її територіальними органами, на сьогодні дійсно виглядає як мінімум частково застарілим і повноцінно не відповідає сучасним викликам, які в тому числі пов'язані з постійним дефіцитом бюджетних коштів. У свою чергу це має опосередкований негативний вплив і на примусове виконання судових рішень адміністративних судів немайнового характеру, оскільки в окремих випадках саме фактична неможливість здійснення відповідних бюджетних виплат унеможливорює належне виконання пов'язаних із ними немайнових зобов'язань СВП.

2.3. Судова практика у контексті реалізації принципу обов'язковості судових рішень.

Аналіз особливостей реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах складно назвати повним без урахування загальних тенденцій судової практики в цьому контексті. Актуальна судова практика не лише відображає реальний стан забезпечення виконання судових рішень, а й відіграє важливу роль в уточненні змісту відповідних законодавчих норм та формуванні підходів до їх застосування, забезпечуючи єдність правозастосування та підвищення ефективності захисту прав, свобод і інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин.

Загалом для національних судів вже давно стало нормою підкреслення важливості виконання судових рішень. Яскравим прикладом може слугувати раніше згадане у цій роботі рішення КСУ від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019, де цьому питанню приділено окрему увагу та наголошено на відповідній усталеній практиці: виконання судового рішення є невід’ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (абз. 3 п. 2 мотивувальної частини рішення КСУ від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012); невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом (абз. 2 п. 3 мотивувальної частини рішення КСУ від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012); право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов’язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист (абз. 5 пп. 2.1 п. 2 мотивувальної частини рішення КСУ від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013). У той же час значну кількість важливих правових позицій з приводу виконання судових рішень містить судова практика КАС ВС.

Насамперед уваги заслуговує базова позиція КАС ВС, відповідно до якої невиконання судового рішення, яке набуло законної сили, або надання йому переоцінки суперечить принципу верховенства права, складовою якого є принцип правової визначеності. У цьому контексті суд касаційної інстанції також наголошує на неприпустимості врахування доводів сторони, які ґрунтуються на фактичних обставинах, що виникли внаслідок невиконання нею судового рішення, що набуло законної сили [84; 85; 86].

Своєю чергою ключовою саме для адміністративного судочинства є практика КАС ВС, що підкреслює особливе значення обов’язковості виконання судового рішення адміністративного суду. Як зазначається, це обумовлено тим, що з огляду на завдання адміністративного судочинства щодо ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку СВП, судовий захист може вважатися ефективним лише за

умови своєчасного та належного виконання судового рішення. При цьому характерною особливістю є те, що боржником у відповідних правовідносинах, як правило, виступає держава в особі її компетентних органів. У зв'язку з цим адміністративні суди, здійснюючи судовий контроль та застосовуючи інші пов'язані процесуальні засоби, покликані максимально сприяти реалізації конституційної засади обов'язковості судового рішення [87; 88; 89].

Детальніше аналізуючи практику КАС ВС щодо судового контролю за виконанням судових рішень, слід зазначити, що один з визначальних висновків у даному випадку стосується можливості встановлення судового контролю вже після ухвалення рішення у справі. Зокрема, КАС ВС послідовно виходить із того, що судові рішення підлягає безпосередньому виконанню і не потребує ухвалення додаткових судових рішень для його реалізації. Водночас у разі його невиконання позивач має право ініціювати застосування спеціальних заходів впливу на боржника, передбачених законодавством про виконавче провадження та КАСУ. Паралельно КАС ВС окремо наголошує, що сам факт невиконання судового рішення не може розглядатися як самостійний предмет нового судового провадження [90; 91; 92].

Далі, достатньо вагомою видається вже раніше частково згадана позиція щодо підстав застосування судового контролю, що сьогодні передбачений ст.ст. 382-382³ КАСУ. Так, КАС ВС неодноразово звертав увагу на те, що правовою підставою для покладення судом на відповідача обов'язку подати звіт про виконання судового рішення є наявність об'єктивних і підтверджених належними й допустимими доказами підстав вважати, що у разі незастосування заходу судового контролю рішення суду залишиться невиконаним або для його виконання доведеться докласти значних зусиль. При цьому КАС ВС підкреслює, що при встановленні строку для подання звіту суд має враховувати особливості покладених згідно з судовим рішенням обов'язків та можливості СВП їх виконати [93; 94; 95].

Ще одним важливим висновком КАС ВС у контексті встановлення судового контролю можна вважати його позицію стосовно необхідності

виваженого підходу до обрання процесуальних засобів для забезпечення реалізації конституційного принципу обов'язковості судових рішень. Відповідно, КАС ВС зауважує, що при виборі таких засобів адміністративні суди мають звертати увагу на причини виникнення затримки у виконанні судового рішення, аналізувати акти законодавства, враховувати вжиті відповідною посадовою особою заходи, спрямовані на виконання судового рішення, їх відповідність вимогам законодавства, встановлювати наявність і форму вини такої посадової особи, оцінювати співмірність розміру штрафу та доходів такої посадової особи. Разом з тим застосування відповідних процесуальних засобів не повинне призводити до порушення засад адміністративного судочинства. Ці засоби також не можуть бути надмірними й не мають призводити до порушення прав, гарантованих Конституцією України та Конвенцією [96].

Цінним також видається загальне бачення КАС ВС інституту судового контролю як ефективного процесуального механізму забезпечення виконання судових рішень у межах адміністративного судочинства. Розкриваючи зміст такого підходу, суд зазначає, що захист порушеного права особи на отримання безумовного виконання судового рішення, яке гарантується державою відповідно до ст. 129¹ Конституції України, через звернення до суду у порядку судового контролю, порівняно з ініціюванням вирішення судом нового публічно-правового спору, має низку переваг для такої особи. Зокрема, такі переваги зумовлені положеннями ст.ст. 249, 383 КАСУ та проявляються у відсутності обов'язку сплачувати судовий збір, оперативності судового розгляду, а також забезпеченні більш ефективного виконання судового рішення [97].

Грунтовним доповненням судової практики КАС ВС у контексті реалізації принципу обов'язковості судових рішень слугують висновки ВП ВС. Окрім наведених раніше правових позицій, на особливу увагу заслуговує підхід, сформульований ВП ВС у п.п. 85-86 постанови від 23 листопада 2021 року у справі № 175/1571/15. Його суть полягає в тому, що юрисдикція розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця визначається в тому числі

характером правовідносин, які склалися. Отже, ВП ВС виокремлює винятки з загального правила, відповідно до якого зазначені скарги підлягають розгляду судом тієї юрисдикції, який ухвалив відповідне судове рішення. Зокрема, ВП ВС вважає, що у разі здійснення виконавчих дій у межах зведеного виконавчого провадження, в якому об'єднано виконання рішень судів різних юрисдикцій та/або інших органів, юрисдикція розгляду вказаних скарг належить адміністративному суду. Крім того, до адміністративної юрисдикції ВП ВС також відносить спори, пов'язані з оскарженням рішень посадових осіб органів державної виконавчої служби, прийнятих за результатами розгляду звернень у порядку ЗУ «Про звернення громадян» [98].

***

Всебічний аналіз реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах демонструє, що забезпечення фактичного виконання судового рішення в адміністративному судочинстві має багаторівневий та системний характер. Втілення цього принципу на практиці визначається не лише відповідним нормативним закріпленням, а передусім наявністю та належним функціонуванням взаємопов'язаних процесуальних і організаційно-правових механізмів.

Дослідження інституту судового контролю за виконанням судових рішень засвідчує його ключову роль у забезпеченні обов'язковості судових рішень саме у сфері публічно-правових відносин. Попри відсутність легального визначення, у науковій доктрині та судовій практиці сформовано розуміння судового контролю як специфічної форми реалізації судової влади, спрямованої на забезпечення належного та своєчасного виконання судових рішень.

Важливим елементом реалізації принципу обов'язковості судових рішень виступають закріплені у КАСУ процесуальні форми судового контролю, які можна розділити на три окремі види: 1) зобов'язання судом СВП, не на користь

якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення; 2) визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених СВП – відповідачем на виконання рішення суду, або порушення прав позивача, що підтверджені рішенням суду; 3) розгляд та вирішення судом справ з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця. У підсумку кожна з цих форм має власну процесуальну специфіку, однак у сукупності вони утворюють цілісний механізм, спрямований на забезпечення реальної, а не декларативної обов'язковості судових рішень.

Поряд з цим не менш істотне значення для реалізації судових рішень має інститут виконавчого провадження, який виступає базовим механізмом примусового виконання тих рішень, що не виконуються добровільно. Саме на цій стадії відбувається фактичне втілення судового рішення у реальну площину через застосування передбачених законом заходів примусового характеру. Нормативне регулювання виконавчого провадження визначає як загальні засади його здійснення, так і конкретні інструменти впливу на боржника, спрямовані на досягнення повного виконання конкретного рішення. Водночас у публічно-правових спорах примусове виконання судових рішень має певні особливості, зумовлені як характером відповідних правовідносин, так і участю СВП.

Додатковим вагомим джерелом формування підходів до реалізації принципу обов'язковості судових рішень є судова практика, зокрема практика КСУ, КАС ВС та ВП ВС. Узагальнення відповідних правових позицій дає підстави стверджувати, що виконання судового рішення розглядається судами як невід'ємна складова права на судовий захист та необхідна умова дотримання принципу верховенства права. Водночас саме в адміністративному судочинстві обов'язковість виконання судового рішення набуває особливого значення, що зумовлено спрямованістю цього виду судочинства на ефективний захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у відносинах із СВП. При цьому судова практика не лише підтверджує обов'язковість виконання судових рішень у межах окреслених правовідносин, а й конкретизує

механізми забезпечення такого виконання, зокрема шляхом формування підходів до визначення підстав і меж застосування відповідних процесуальних засобів, а також через вироблення критеріїв оцінки належності та своєчасності виконання судових рішень.

Таким чином, реалізація принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах забезпечується в результаті поєднання інституту судового контролю, механізму виконавчого провадження та сформованих у судовій практиці підходів до їх застосування. Зазначені елементи у сукупності утворюють взаємопов'язану систему, у межах якої не просто стає можливим, а й повноцінно відбувається практичне виконання судових рішень з урахуванням особливостей публічно-правових відносин.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ

3.1. Проблематика виконання судових рішень.

Як вже було з'ясовано, механізми забезпечення реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах закріплені у законодавстві та розвинуті у судовій практиці, мають комплексний характер і охоплюють низку взаємопов'язаних інструментів. Водночас їх застосування на практиці не позбавлене певних труднощів, що свідчить про наявність окремої проблематики у сфері виконання рішень адміністративних судів. З огляду на це доцільним є її виділення та аналіз.

Національна стратегія розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2027 року як одну з основних причин невиконання судових рішень визначає недосконалість механізму здійснення судового контролю [99]. При цьому не вказується в чому конкретно полягає ця недосконалість. Зі свого боку Д.А. Козачук, коментуючи зміст згаданої стратегії, влучно зауважує, що цілісної концепції згаданого механізму на сьогодні так і не було розроблено [72, с. 2].

Втім, буде справедливо зазначити, що позитивні зрушення у напрямку виправлення цієї ситуації сьогодні все одно мають місце. Як приклад, серйозний крок вперед для забезпечення виконання судових рішень в адміністративному судочинстві був зроблений після набрання чинності ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень» від 21 листопада 2024 року, завдяки якому КАСУ було доповнено низкою визначальних для судового контролю норм: ст. 381¹, яка встановила прозорий перелік видів судового контролю, а також ст.ст. 382¹, 382² і 382³, що суттєво розширили регулювання здійснення

форми судового контролю, яка передбачає зобов'язання СВП подати відповідний звіт [100].

Водночас, попри в цілому позитивний вплив окреслених змін, все ще передчасно говорити про повне розв'язання всіх проблемних питань пов'язаних з судовим контролем, який здійснюють адміністративні суди, й, відповідно, з належною реалізацією принципу обов'язковості судових рішень у всіх випадках.

Так, ще до внесення зазначених змін у КАСУ, Р.М. Ширшикова до проблемних питань здійснення судового контролю за виконанням рішень в адміністративних справах відносила наступні: 1) відсутність у суду прямого обов'язку встановлювати контроль за виконанням судових рішень; 2) відсутність у суду прямого обов'язку застосовувати штрафні санкції; 3) недоврегульованість на рівні процесуального закону усіх процедурних аспектів щодо застосування судового контролю (наприклад, щодо допустимості повторного звернення стосовно встановлення судового контролю); 4) відсутність права на касаційне оскарження ухвал, якими розв'язано питання про встановлення судового контролю [45, с. 708-709]. І якщо перше та друге питання вже були принаймні частково врегульовані (суд зобов'язаний встановлювати судовий контроль у певних випадках, наприклад у разі розгляду справи стосовно соціального захисту, якщо заявник подає відповідну письмову заяву; суд зобов'язаний застосовувати штрафні санкції у випадку постановлення ухвали про відмову у прийнятті відповідного звіту), то третє та четверте – актуальні й зараз.

На додачу можна також згадати, що у контексті відмови у прийнятті звіту, який надається в рамках реалізації судового контролю за ст.ст. 382-382³ КАСУ, законодавством не встановлено які саме наведені СВП обставини, що ускладнюють виконання судового рішення, суд може вважати необґрунтованими. У разі здійснення судового контролю відповідно до ст. 383 КАСУ, окрім того, що ця стаття не передбачає реальних наслідків для СВП у випадку задоволення судом відповідної заяви, також не визначені конкретні процесуальні наслідки перевірки на основі окремої ухвали протиправності рішень, дій чи бездіяльності СВП. Що стосується ст. 287 КАСУ, то хоч вона й

служує основою для оскарження рішень, дій чи бездіяльності не лише державних, а й приватних виконавців, ч. 5 цієї статті, яка присвячена підсудності при розгляді відповідних справ, згадує лише державну виконавчу службу. Своєю чергою така нечіткість може негативно впливати на усвідомлення тих випадків, коли адміністративний суд має розглядати позовні заяви щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності безпосередньо приватних виконавців.

Якщо ж розглядати сукупність проблем виконання судових рішень адміністративних судів ухвалених не на користь СВП у ширшому контексті, то значна частина дослідників вважає їх виконання ускладненим передусім у зв'язку з тим, що боржником виступає саме держава в особі її органів. Як слушно зазначає О. Олійник, системна проблема невиконання судових рішень у таких випадках зумовлена недостатністю бюджетних ресурсів і недосконалістю соціального законодавства [101]. Паралельно В. Ніколін підкреслює, що істотна складність виконання судових рішень щодо держави обумовлена відсутністю належного бюджетного фінансування, складними погоджувальними процедурами та обмеженими можливостями застосування ефективного примусу [102]. Водночас, як вказують Ю.П. Битяк та С.В. Дьяченко, у багатьох випадках йдеться не стільки про відсутність правового механізму виконання судових рішень адміністративних судів, скільки про недостатню ефективність організації державного управління, низький рівень інституційної дисципліни, політичні та організаційні перепони, а також складність забезпечення примусу конкретно щодо СВП [103, с. 16]. Не менш влучним є й зауваження Д.В. Смотрича, на думку якого держава не тільки не вживає необхідних заходів, зокрема, щодо пошуку додаткових джерел (наприклад, за рахунок спеціального фонду) для фінансування заходів, пов'язаних з виконанням рішень суду, боржником в яких виступає держава, але й всіляко намагається зменшити відповідні соціальні гарантії [50, с. 188].

Таким чином, проблематика виконання судових рішень у публічно-правових спорах є доволі багатоаспектною й виходить далеко за межі суто процесуального регулювання.

Додатково в цьому контексті варто також враховувати висновки К.Е. Косяченка та А.О. Маркіна, які серед перешкод належному виконанню судових рішень колегіальними суб'єктами публічної адміністрації виокремлюють особливості їх організаційної форми та способи діяльності, недоліки законодавчого регулювання, а також відсутність безпосереднього зв'язку між судовим рішенням та його виконанням [104, с. 179].

Разом з тим у випадку діяльності колегіальних органів публічної влади складно оминати наявну проблему, пов'язану з раніше проаналізованою ч. 8 ст. 382³ КАСУ, що передбачає право суду накладати штраф на тих членів колегіального органу, які в межах своїх повноважень, завдань чи функцій не забезпечили виконання судового рішення. При цьому, як додатково вказується у цій частині, при неподанні звіту у встановлений судом строк, суд накладає штраф на кожного з членів колегіального органу, які були визначені судом як відповідальні за подачу цього звіту. У той же час не зовсім чітко врегульованим залишається питання застосування цих приписів у випадку виникнення необхідності покладення відповідного обов'язку на народних депутатів України чи депутатів місцевих рад.

Згідно зі ст. 80 Конституції України народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп, що фактично унеможлиблює застосування до них штрафних санкцій судом у випадку невиконання судового рішення, реалізація якого залежить від відповідного голосування. Що стосується місцевих депутатів, то відповідно до ч. 4 ст. 30 ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад» вони не несуть відповідальності лише за виступи на засіданнях місцевої ради та її органів, за винятком відповідальності за образу чи наклеп [105].

Відповідно, нещодавня судова практика демонструє наявність реальних випадків встановлення судового контролю за виконанням судових рішень, якими місцеві ради зобов'язано вчинити певні дії. Зокрема, прикладом можуть слугувати справи № 340/8352/21, № 460/7307/24, № 400/9767/24 та № 817/591/18,

у межах яких різні окружні адміністративні суди зобов'язували такі ради подати звіт про виконання судового рішення [106, 107, 108, 109]. Згодом ця вимога суду виконувалась й він приймав відповідні звіти [110, 111, 112, 113].

Також примітним є випадок накладення судом штрафу через невиконання судового рішення, що стався в рамках розгляду справи № 600/2141/22-а, коли своєю ухвалою окружний адміністративний суд відмовив у прийнятті звіту селищної ради про вжиття заходів виконання окремої ухвали суду апеляційної інстанції та притягнув її голову до юридичної відповідальності, передбаченої КАСУ. Окрім накладення штрафу, суд також встановив новий строк подання звіту про виконання судового рішення [114]. Зазначена ухвала була оскаржена, але апеляційний суд залишив її без змін [115]. Як результат, пізніше до суду першої інстанції надійшли звіти як від селищної ради у особі її голови, так і від її депутатів, які суд ухвалив прийняти [116].

Отже, положення ч. 8 ст. 382³ КАСУ в частині можливості накладення штрафу на народних депутатів України видаються такими, що не узгоджуються з гарантіями, передбаченими ст. 80 Конституції України. Водночас щодо депутатів місцевих рад чинне законодавство не містить аналогічних обмежень, через що не виключається можливість суду застосовувати до них заходи судового контролю, що сьогодні підтверджується відповідною судовою практикою.

Далі, актуальною для значної частини українського суспільства є проблема існування мораторію на примусове виконання судових рішень немайнового характеру у військовій сфері. Так, абз. 22 п. 10² розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» ЗУ «Про виконавче провадження» передбачає зупинення вчинення виконавчих дій у відкритих виконавчих провадженнях у період дії воєнного стану у випадках, коли боржниками є: підприємства оборонно-промислового комплексу, визначені в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; органи військового управління, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організації, які входять до складу Збройних Сил України. При

цьому в наступному абзаці вказується, що вищезазначені положення не поширюються на рішення, стягувачами за якими є держава, органи Пенсійного фонду України, інші державні цільові фонди, раніше згадані суб'єкти, а також на рішення про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю внаслідок кримінального правопорушення.

Закономірно, існування такого регулювання сьогодні фактично унеможливорює примусове виконання цілої низки судових рішень адміністративних судів, які зобов'язують відповідних суб'єктів вчинити певні дії на користь приватних осіб.

Втім, попри такий підхід законодавця, судова практика сьогодні все частіше стає на бік громадян. Як приклад, під час розгляду справ № 420/19717/25, № 560/14395/25, № 120/12784/25 та № 420/39677/25 суди першої інстанції, рішення яких вже набрали законної сили, виходили з того, що положення п. 10² ЗУ «Про виконавче провадження» в частині зупинення у період дії воєнного стану в Україні вчинення виконавчих дій не підлягають застосуванню, оскільки суперечать нормам Конституції України та порушують право позивача на судовий захист та виконання судового рішення. Зокрема, суди окремо підкреслюють, що зазначене право гарантується навіть в умовах воєнного стану, а тому рішення на користь позивача, яке стосується правовідносин, що виникли у зв'язку з дією в Україні такого особливого періоду, підлягає безумовному виконанню саме в цей період. Іншими словами, виходячи з принципу прямої дії норм Конституції України, зокрема ст. 55 та ст. 129¹, у зазначених справах суди ухвалили рішення щодо визнання протиправними та скасування постанов про зупинення вчинення виконавчих дій на час воєнного стану, не застосовуючи положення абз. 22 п. 10² ЗУ «Про виконавче провадження» [117, 118, 119, 120].

Своєю чергою окреслена позиція була підтримана й апеляційним судом. Так, у межах вищезгаданої справи № 420/39677/25 позивач просив суд визнати протиправною та скасувати постанову про зупинення вчинення виконавчих дій, а також зобов'язати відділ державної виконавчої служби поновити відповідне

виконавче провадження й продовжити примусове виконання виконавчого листа. При цьому судовим рішенням, що підлягало виконанню, було визнано протиправною бездіяльність територіального центру комплектування та соціальної підтримки щодо невнесення до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів відомостей про визнання позивача непридатним до військової служби з виключенням з військового обліку й зобов'язано цього СВП внести до зазначеного реєстру відповідні відомості. Апеляційний суд повністю погодився з висновками суду першої інстанції щодо оскаржуваної постанови та зробив окремий акцент на тому, що право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності не підлягає обмеженню в умовах воєнного стану, як і право на виконання судового рішення, оскільки воно гарантується Конституцією України, а тому невиконання ухваленого на користь позивача судового рішення фактично нівелює існуючі гарантії судового захисту для нього. Як наслідок, суд апеляційної інстанції підсумував, що в даному випадку постанова про зупинення вчинення виконавчих дій є протиправною та підлягає скасуванню, а виконавче провадження має бути поновлено [121].

Водночас особливу увагу на відповідну проблематику вирішив звернути Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який у грудні 2025 року звернувся до КСУ із конституційним поданням про визнання таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), абз. 22 п. 10² ЗУ «Про виконавче провадження» [122].

Зокрема, у конституційному поданні прямо наголошено, що встановлений мораторій унеможлиблює виконання судових рішень немайнового характеру (щодо зобов'язання вчинити певні дії). Водночас омбудсман звертає увагу на те, що виконання таких рішень є особливо актуальним під час воєнного стану, а їх відтермінування до його завершення нівелює право на судовий захист. Відтак, він підкреслює, що мораторій блокує виконання рішень, за якими: територіальні центри комплектування та соціальної підтримки зобов'язані внести зміни до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів (наприклад, щодо виключення з військового обліку); військові частини

зобов'язані розглянути рапорт військовослужбовця або прийняти рішення про його звільнення з військової служби.

Окремий акцент у вказаному конституційному поданні зроблений на зупиненні виконання судових рішень, які підлягають негайному виконанню. Йдеться про поновлення на посаді у відносинах публічної служби та поновлення на роботі незаконно звільнених працівників, що передбачено положеннями адміністративного та цивільного процесуального законодавства. У таких випадках, на думку омбудсмана, мораторій не лише порушує право на судовий захист, гарантоване ст. 55 Конституції України, але й опосередковано право на працю та отримання заробітної плати, зводячи захист від незаконного звільнення до формальності.

Як результат, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини підкреслює, що викладена у конституційному поданні правова позиція має універсальний характер і стосується будь-яких рішень немайнового характеру, де боржником є зазначені вище суб'єкти. У той же час він переконаний, що оспорюваний мораторій порушує ст. 8, ч. 3 ст. 22, ч.ч. 1-2 ст. 55, ст. 64, п. 9 ч. 2 ст. 129 та ст. 129¹ Конституції України, створюючи стан триваючого порушення прав людини.

Крім цього, варто також відзначити проблему виконання судових рішень у спорах щодо оскарження рішень Державної податкової служби України про відмову в реєстрації податкових накладних, які становлять одну з найбільш поширених категорій немайнових спорів в адміністративних судах. Як зауважує А.В. Коломійчук, на практиці після розгляду таких справ нерідко спостерігається неналежна подальша поведінка з боку представників цього державного органу – судові рішення про скасування відповідних рішень Державної податкової служби України та зобов'язання зареєструвати податкові накладні не виконуються тривалий час або виконуються лише частково [123].

3.2. Ефективність чинних механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень.

На окрему увагу заслуговує питання ефективності чинних механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень у адміністративному судочинстві, оскільки сам факт закріплення на законодавчому рівні відповідних процесуальних можливостей, навіть детально регламентованих, автоматично не означає їх успішне втілення на практиці. Своєрідним орієнтиром може слугувати статистика зібрана на основі судової практики.

Офіційна щорічна статистика щодо стану здійснення правосуддя в судах різної юрисдикції, у тому числі адміністративної, не охоплює випадки використання зазначених у Розділі І цього дослідження процесуальних механізмів забезпечення виконання судових рішень. Відповідно, не публікується окрема статистика й стосовно випадків встановлення судового контролю та його результатів. Разом з тим питання ефективності виконання рішень адміністративних судів вже раніше досліджувалось практиками крізь призму зібраних ними статистичних даних.

Зокрема, під час круглого столу, присвяченого досвіду адміністративних судів у питаннях встановлення контролю за виконанням судових рішень та розвитку цього інституту в інших видах судочинства, було наголошено на тому, що в Україні зберігається складна ситуація з виконанням судових рішень. Так, станом на липень 2021 року, за даними Єдиного державного реєстру судових рішень, налічувалося 2 741 857 рішень, предметом спору в яких було невиконання рішень адміністративних судів, тоді як у листопаді 2022 року цей показник зріс до 3 439 102 рішень. Водночас було підкреслено, що загальна сума неповернутих боргів за рішеннями судів становить понад чверть валового внутрішнього продукту України. При цьому загальний обсяг примусового виконання судових рішень залишається вкрай низьким і не перевищує 3% на рік. Крім того, було заявлено, що за статистичними даними попередніх років заяви сторін про встановлення судового контролю за виконанням судових рішень задовольняються судами лише приблизно у 5% випадків [124].

Своєю чергою станом на початок 2026 року можна констатувати відсутність помітних змін в окресленому контексті, навіть на тлі відносно нещодавніх змін у КАСУ у контексті інституту судового контролю, який за своєю суттю повинен грати провідну роль в забезпеченні обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах. Як зазначає О.В. Муза, законодавчі новації 2024 року повинні сприяти підвищенню ефективності судового контролю за виконанням судових рішень, оперативному реагуванню суду на невиконання чи неналежне виконання посадовими особами судових рішень, забезпеченню невідворотності відповідальності за порушення вимоги обов'язковості судових рішень [125, с. 97]. Водночас показовим є те, що раніше згадана стратегія щодо розв'язання проблеми невиконання рішень судів, яка розрахована на період до 2027 року, спочатку затверджувалась як стратегія на період до 2025 року, що в результаті було змінено [126]. Як наслідок, це свідчить про нерозв'язання дотепер, серед іншого, проблеми недосконалості механізму судового контролю, визначеної цією стратегією.

Відтак, реальна ефективність передбачених чинним законодавством механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень на сьогодні залишається під питанням. Особливо яскраво це проявляється у випадку інституту судового контролю. Попри наголошення деяких науковців на тому, що такий контроль вже зараз можна вважати ефективним інструментом забезпечення виконання судових рішень [45, с. 709; 47, с. 311], більш зваженим видається підхід згідно з яким механізм правового регулювання виконання судових рішень за результатами розгляду адміністративних справ потребує подальшого законодавчого вдосконалення [61, с. 24-25]. Крім цього, резонно зазначити, що сприяти підвищенню ефективності судового контролю мають і конкретно суди, зокрема шляхом його встановлення за власною ініціативою, а не лише у поодиноких випадках задоволення відповідних заяв.

3.3. Напрями розвитку законодавства та судової практики щодо забезпечення обов'язковості судових рішень.

З урахуванням проаналізованих особливостей та проблем функціонування передбачених КАСУ механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах постає закономірне питання їх подальшого вдосконалення. Зі свого боку це зумовлює необхідність визначення ключових напрямів розвитку законодавства та судової практики у відповідній сфері.

Як приклад, В. Ніколін наголошує, що реальне покращення ситуації в контексті виконання судових рішень можливе лише за умови комплексного підходу. На його переконання, йдеться не лише про чергові законодавчі зміни, а про системне переосмислення ролі виконання судового рішення, що передбачає спрощення та уніфікацію виконавчих процедур, реальну цифровізацію виконавчого провадження, посилення відповідальності за умисне невиконання рішень та створення дієвих механізмів виконання рішень щодо державних органів [102]. Своєю чергою даний підхід видається достатньо релевантним, оскільки фрагментарні зміни не здатні забезпечити належний результат без одночасного вдосконалення як процедурних, так і інституційних елементів механізму виконання судових рішень.

Д.О. Воронов, аналізуючи проблему невиконання рішень у публічно-правових спорах крізь призму існування різних концепцій її розв'язання, зазначає, що кожна з них відображає окремий аспект цієї проблеми та формує відповідну модель її вирішення: впровадження нових правових механізмів і передових практик, нормативне уточнення наявних процедур, створення належних фінансових механізмів гарантування виконання рішень адміністративних судів, поширення передових ідей серед суб'єктів, які впливають на відповідне правозастосування, або поєднання різних підходів [127]. Така позиція свідчить про відсутність універсального рішення та водночас підтверджує доцільність комплексного використання різних підходів для гнучкого реагування на наявні проблеми у сфері виконання рішень адміністративних судів.

Далі, на увагу заслуговує підхід Ю. Мици, який пропонує для уможливлення стягнення коштів, присуджених рішенням суду до стягнення з СВП, повністю або частково відмовитися від практики здійснення стягнення органом державного казначейства лише відповідно до кодів бюджетної класифікації. Крім цього, він вважає необхідним запровадження в Україні інституту астренту – судового штрафу за невиконання судового рішення [101]. Разом з тим слід зауважити, що в адміністративному судочинстві вказаний механізм вже частково реалізовано у формі застосування штрафних санкцій у межах судового контролю, передбаченого ст.ст. 382-382-3 КАСУ. Втім, не буде перебільшенням стверджувати, що його подальше вдосконалення залишається актуальним, у зв'язку з чим запровадження інституту астренту в Україні, зокрема в рамках публічно-правових спорів, фактично ще триває.

Не менш примітною є позиція Н. Василенко, яка наголошує на необхідності розширення меж застосування інституту окремої ухвали, що, на її думку, дає судам можливість при системному невиконанні судових рішень зобов'язувати органи державної влади усувати проблеми, які призводять до такого невиконання, а також стимулювати їх формувати бюджет так, щоб можна було наперед забезпечити виконання рішень суду [101]. З цим можна погодитись, оскільки постановлення окремих ухвал у певних випадках дійсно може позитивно впливати на виконання судових рішень, змушуючи відповідні органи публічної влади реагувати на підсвічені судом проблеми у їх діяльності.

Слушною також можна назвати думку А.В. Завидняк, відповідно до якої ефективне виконання рішень адміністративних судів щодо відшкодування шкоди та поновлення прав людини повинно передбачати планування відповідних бюджетних видатків органів публічної влади з урахуванням середніх показників заборгованості за попередні роки та наявності можливості її покриття за рахунок резервного фонду їхнього бюджету [128, с. 149-150]. У свою чергу повноцінна реалізація такого бачення дозволить перейти від ситуативного виконання судових рішень, що залежить від фінансового становища держави у

конкретний момент, до більш передбачуваної та фінансово забезпеченої моделі їх виконання.

Додатково слід зазначити, що подальший розвиток законодавства у сфері реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах має бути в цілому спрямований на підвищення визначеності та узгодженості відповідного нормативного регулювання. Передусім йдеться про необхідність уточнення змісту та меж застосування процесуальних форм судового контролю, що дозволить уникнути неоднозначного тлумачення законодавства ще на етапі звернення до суду. Поряд із цим важливим залишається вдосконалення правового регулювання виконавчого провадження та забезпечення належної взаємодії між різними елементами механізму примусового виконання судових рішень, що в сукупності сприятиме його більш стабільному та передбачуваному функціонуванню.

Водночас розвиток судової практики має бути орієнтований не лише на формальне ухвалення судових рішень з тих чи інших питань, а й на забезпечення їх реального виконання. У цьому контексті важливо наголосити, що судді адміністративних судів повинні бути безпосередньо зацікавлені у досягненні фактичного результату у кожній окремій справі, зокрема шляхом активного застосування передбачених законом процесуальних засобів забезпечення обов'язковості їхніх рішень. Особливого значення це набуває у справах щодо соціального захисту, де невиконання судових рішень безпосередньо впливає на реалізацію базових прав людини. Зрештою, виконання рішень суду, які набрали законної сили, має також опосередкований вплив на загальний рівень довіри суспільства до судової влади, оскільки, як показує практика, у сприйнятті фізичних осіб кінцевий результат захисту порушених прав, свобод чи інтересів часто пов'язується саме з ефективністю судового захисту, а випадки невиконання судових рішень нерідко сприймаються як прояв недоліків функціонування конкретно судової системи.

Отже, справедливою є позиція Я.О. Берназюка, який підкреслює, що підвищення в Україні оперативності, якості та кількості виконаних судових

рішень, які набрали законної сили, призведе до низки позитивних результатів: зміцнення авторитету судової влади та держави загалом, зростання довіри до органів публічної влади; утвердження принципу верховенства права, зокрема забезпечення правової визначеності у контексті своєчасного та повного виконання судових рішень; посилення спроможності органів державної влади ефективно виконувати покладені на них завдання та функції у сфері забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина, гарантованих Конституцією та законами України; підвищення ефективності правосуддя, що в тому числі позитивно вплине на інвестиційний клімат і сприятиме формуванню позитивного міжнародного іміджу України; розвитку правової культури населення, що опосередковано сприятиме покращенню стану виконання судових рішень у приватноправових спорах [38]. Відповідно, послідовний розвиток законодавства та судової практики у визначених напрямках має ключове значення для забезпечення реального, а не декларативного характеру обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах, що повинно залишатися одним із пріоритетних завдань держави, особливо в сучасних умовах, коли рівень довіри громадян до неї та її органів має вирішальне значення.

***

Детальний розгляд проблем реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах свідчить про те, що забезпечення виконання цих рішень, попри наявність розвиненої нормативної основи, часто супроводжується низкою суттєвих труднощів, які мають комплексний характер і пов'язані як з особливостями чинного правового регулювання, так і з практикою його застосування.

Загалом проблематика виконання рішень адміністративних судів є достатньо багатогранною. Зокрема, попри нещодавнє вдосконалення процесуального законодавства у сфері судового контролю, окремі його

положення й надалі залишаються неповною мірою врегульованими, що ускладнює їх послідовне використання на практиці. Водночас специфіка правовідносин, у яких боржником виступає СВП, обумовлює додаткові перешкоди у контексті виконання судових рішень. Передусім вони пов'язані з залежністю їх виконання від обмеженого бюджетного фінансування, складністю внутрішніх процедур у діяльності органів публічної влади, а також з об'єктивними труднощами застосування заходів примусового характеру до відповідних суб'єктів.

Поряд із цим проблеми можуть виникати й в окремих випадках. Наприклад, у разі покладення обов'язку виконання судового рішення на колегіальні органи державної влади, свою роль може зіграти недостатньо чітке законодавче врегулювання питання застосування судом у межах судового контролю штрафних санкцій щодо народних депутатів України та депутатів місцевих рад. Також істотний вплив на можливість виконання окремих судових рішень на користь приватних осіб мають спеціальні законодавчі обмеження на примусове виконання, встановлені на період воєнного стану, які в певних випадках фактично унеможливають вчинення виконавчих дій щодо визначених законом категорій боржників, зокрема за рішеннями немайнового характеру у військовій сфері. Крім цього, на практиці складнощі можуть мати місце під час виконання судових рішень, пов'язаних із діяльністю Державної податкової служби України, для яких характерними є випадки затягування або неповного виконання.

Своєю чергою ефективність чинних механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень в адміністративному судочинстві на сьогодні залишається обмеженою. Наявність відповідних процесуальних інструментів, зокрема механізму судового контролю, не забезпечує їх послідовного застосування судами на практиці, що підтверджується наявними даними щодо низького рівня фактичного виконання судових рішень та нечастих випадків встановлення судового контролю.

Закономірно, подальший розвиток законодавства та судової практики у сфері забезпечення обов'язковості судових рішень пов'язаний з необхідністю системного вдосконалення відповідного правового регулювання та розширення практики його застосування. Йдеться як про підвищення визначеності передбачених норм, зокрема у частині процесуальних форм судового контролю та процедур виконавчого провадження, так і про формування сталої судової практики, орієнтованої на реальне виконання судових рішень.

Як підсумок, реалізація принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах супроводжується наявністю цілого ряду проблем. Це свідчить про те, що формального існування відповідних правових механізмів недостатньо для забезпечення належного виконання судових рішень. У зв'язку з цим їх подальше вдосконалення та узгоджене застосування набувають визначального значення, оскільки саме робота над усуненням виявлених проблем здатна забезпечити більш стабільне та передбачуване виконання судових рішень і, як наслідок, належне відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно розкрити сутність та особливості реалізації принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах, а також виявити ключові проблеми його практичного втілення та окреслити напрями їх подолання.

За своєю суттю принцип обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах є фундаментальною засадою адміністративного судочинства, основний зміст якої полягає у безумовному обов'язку виконання судового рішення, що набрало законної сили. Вагоме значення для його розуміння має практика ЄСПЛ, яка послідовно виходить із того, що право на судовий захист не має практичного сенсу без забезпечення реального виконання судових рішень. При цьому у межах адміністративного судочинства зазначений принцип набуває підвищеної значущості з огляду на специфіку публічно-правових спорів, у яких боржником часто виступає СВП, а судові рішення здебільшого мають немайновий характер.

Закономірно, задля забезпечення виконання судових рішень адміністративних судів законодавець передбачив у КАСУ низку процесуальних механізмів, що спрямовані на реальне втілення принципу їх обов'язковості. Ключову роль серед них відіграє інститут судового контролю за виконанням судових рішень, який виступає специфічною формою реалізації судової влади та спрямований безпосередньо на забезпечення належного і своєчасного виконання рішень суду в тому числі у публічно-правових спорах. Як результат, закріплені в КАСУ процесуальні види судового контролю у сукупності утворюють цілісний механізм забезпечення фактичного виконання судових рішень адміністративних судів.

Поряд із цим важливе значення має інститут виконавчого провадження, який забезпечує примусове виконання судових рішень, що не були виконані добровільно, а також актуальна судова практика, яка підкреслює загальну важливість виконання судових рішень й додатково деталізує підстави, межі та способи застосування відповідних процесуальних механізмів.

Водночас проведений аналіз свідчить, що, попри наявність розвиненої нормативної бази та сформованих процесуальних інструментів, реалізація принципу обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах часто супроводжується певними проблемами, які мають комплексний характер.

Так, відповідаючи на дослідницьке питання цієї роботи, слід звернути увагу на таке. Передусім недостатньо визначеними залишаються окремі положення процесуального законодавства у сфері судового контролю, зокрема щодо певних процедурних аспектів його застосування, процесуальних наслідків реалізації окремих його форм та меж використання відповідних інструментів. Паралельно додаткові перешкоди у контексті виконання судових рішень обумовлені специфікою правового статусу самих СВП, що проявляється у їх залежності від бюджетного фінансування, складності внутрішньоорганізаційних процедур, а також обмежених можливостях застосування до них заходів примусового характеру. Відповідна проблематика також має своє місце в окремих категоріях справ. У випадках встановлення судового контролю за виконанням судових рішень представницькими органами публічної влади може бути проблемним недостатньо чітке законодавче врегулювання питання можливості застосування судом штрафів щодо народних депутатів України та депутатів місцевих рад. Окрім цього, сьогодні істотно ускладнене виконання судових рішень немайнового характеру у військовій сфері у зв'язку з дією мораторію на їх примусове виконання. Щобільше, при реалізації рішень суду у спорах за участю Державної податкової служби України фізичні особи також у непоодиноких випадках стикаються з проблемністю їх виконання, а саме з тривалим або неповним виконанням таких рішень.

У сукупності зазначені обставини свідчать про те, що ефективність чинних механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень у публічно-правових спорах залишається обмеженою, оскільки існування відповідних процесуальних інструментів саме по собі не гарантує їх результативного застосування, що підтверджується низьким рівнем фактичного виконання вказаних судових

рішень та недостатньо активним використанням судами передбачених у КАСУ форм судового контролю.

Важливо підкреслити, що наявні проблеми не свідчать про повну відсутність дієвих механізмів забезпечення обов'язковості судових рішень адміністративних судів, а радше вказують на необхідність їх подальшого вдосконалення та узгодженого функціонування. Сучасний стан нормативного регулювання та судової практики вже містить необхідні передумови для формування ефективної системи виконання окреслених судових рішень, однак її повноцінна реалізація потребує наполегливої роботи як на законодавчому рівні, так і на рівні правозастосування.

Отже, забезпечення реального виконання судових рішень у публічно-правових спорах має залишатися одним із пріоритетних завдань представників влади, оскільки саме від цього залежить не лише ефективність судового захисту, а й рівень довіри суспільства до судової влади та держави в цілому. Тільки послідовне усунення наявних проблем та системний розвиток відповідних механізмів здатні забезпечити перехід від формальної обов'язковості судових рішень до їх стабільного виконання, що є по-справжньому необхідною умовою існування будь-якої сучасної правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.02.2026).
2. Остащенко А.С. Поняття принципів адміністративного судочинства та їх система. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2023. Т. 1. № 80. С. 526-529.
3. Зеленов А.С. Обов'язковість судових рішень як принцип адміністративного судочинства. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 3 (90). С. 167-174.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція; Рада Європи від 04.11.1950. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.02.2026).
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 20.02.2026).
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України; від 02.06.2016 № 1402-VIII. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 20.02.2026).
7. Кройтор В.А. Принцип обов'язковості судових рішень у цивільному судочинстві: актуальність та нормативний зміст. *Право і безпека*. 2008. Т. 7. №2. С. 149-154.
8. Капля О. Обов'язковість судових рішень як принцип адміністративного судочинства України. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2017. № 4. С. 56-59.

9. Городовенко В. Принцип обов'язковості судового рішення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 1 (68). С. 160-173.

10. Лимарь І.В. Реформа системи виконання судових рішень: передумови та перспективи розвитку. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 143. С. 90-98.

11. Берназюк Я.О. Ефективність судового рішення в адміністративному судочинстві як складова ефективного правосуддя. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 2 (98). С. 145-157.

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин сьомої, дев'ятої, пункту 2 частини шістнадцятої статті 236-8 Кримінально-процесуального кодексу України від 30 червня 2009 р. Справа № 1-17/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-09#Text> (дата звернення: 21.02.2026).

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням акціонерної компанії «Харківобленерго» щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» від 26 червня 2013 р. Справа № 1-7/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-13#Text> (дата звернення: 21.02.2026).

14. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень шостого речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 20 грудня 2018 р. Справа № 1-170/2018(1114/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-18#Text> (дата звернення: 21.02.2026).

15. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення) від 15 травня 2019 р. Справа № 3-368/2018(5259/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text> (дата звернення: 21.02.2026).

16. Конституційні гарантії реалізації в Україні принципу обов'язковості судового рішення (на прикладі вирішення публічно-правових спорів). URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1048627/> (дата звернення: 21.02.2026).

17. Гаврік Р.О. Динамічний елемент законної сили рішення суду першої інстанції. *Університетські наукові записки*. 2010. № 1 (33). С. 32-39.

18. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України; від 23.02.2006 № 3477-IV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 22.02.2026).

19. Рішення ЄСПЛ у справі «Горнсбі проти Греції» від 19.03.1997. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_079#Text (дата звернення: 22.02.2026).

20. Рішення ЄСПЛ у справі «Імобільяре Саффі» проти Італії» від 28.07.1999. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_075#Text (дата звернення: 22.02.2026).

21. Рішення ЄСПЛ у справі «Шмалько проти України» від 20.07.2004. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_226#Text (дата звернення: 23.02.2026).

22. Рішення ЄСПЛ у справі «Ромашов проти України» від 27.07.2004. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_227#Text (дата звернення: 23.02.2026).

23. Рішення ЄСПЛ у справі «Войтенко проти України» від 29.06.2004. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_223#Text (дата звернення: 23.02.2026).
24. Рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» від 15.10.2009. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479#Text (дата звернення: 23.02.2026).
25. Рішення ЄСПЛ у справі «Сафонов та Сафонова проти України» від 18.06.2020. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f42#Text (дата звернення: 24.02.2026).
26. Степанова С.В. Європейські стандарти права на справедливий суд та їх імплементація у національне законодавство України: конституційно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріупол. держ. ун-т, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Київ; Ужгород, 2018. 216 с.
27. Будько В.С. Виконання судових рішень немайнового характеру: дис. ... доктора філософії. 081 – Право. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2025. 235 с.
28. Мамонтова О.М. Зміст та сутність застосування преюдиції в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Т. 4. № 41. С. 222-227.
29. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 26 липня 2023 р. Справа № 640/17504/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112441459> (дата звернення: 26.02.2026).
30. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 21 лютого 2024 р. Справа № 520/7983/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117153781> (дата звернення: 26.02.2026).
31. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 24 червня 2025 р. Справа № 320/32135/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128369815> (дата звернення: 26.02.2026).

32. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 29 січня 2024 р. Справа № 380/11787/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116616629> (дата звернення: 26.02.2026).
33. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 07 лютого 2019 р. Справа № 2а/1570/3419/2011. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79700311> (дата звернення: 26.02.2026).
34. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 06 вересня 2022 р. Справа № П/811/904/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106115309> (дата звернення: 26.02.2026).
35. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 07 березня 2024 р. Справа № 2а/1270/2455/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117514499> (дата звернення: 26.02.2026).
36. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 18 листопада 2025 р. Справа № 815/6834/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131870291> (дата звернення: 27.02.2026).
37. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 15 січня 2026 р. Справа № 280/9471/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133364375> (дата звернення: 27.02.2026).
38. Берназюк Я.О. Контроль за виконанням судового рішення в адміністративному судочинстві: презентація. 2020. 40 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/prezentacija_Bernazuk.pdf (дата звернення: 28.02.2026).
39. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 21 лютого 2025 р. Справа № 580/11667/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125378086> (дата звернення: 28.02.2026).
40. Кондратьєв О.В. Організаційно-правові проблеми судового контролю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2005. 19 с.
41. Сушко Л.П. Організаційно-правові засади здійснення судового контролю в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 22 с.

42. Хотинська О.З. Обов'язковість судових рішень як конституційна засада судочинства України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2006. 195 с.
43. Кропивна К.О. Судовий контроль як засіб забезпечення ефективного виконання судових рішень. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2016. № 3-4(31-32). С. 177-182.
44. Берлач А.І., Дзісяк О.П., Сусак М.С. Судовий контроль у системі адміністративного судочинства України: теоретико-правові та прикладні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. Вип. 1. С. 594-597. URL: http://lsej.org.ua/1_2025/140.pdf (дата звернення: 03.03.2026).
45. Ширшикова Р.М. Судовий контроль за виконанням рішень в адміністративних справах. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 8 (14). С. 702-710.
46. Івасин О.Р. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві: спеціальні способи. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету імені Короля Данила Галицького*. 2017. № 4. С. 83-90.
47. Волкова Ю.А. Судовий контроль в адміністративному судочинстві: від теорії до практики. Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика: колективна монографія. Рига, Латвія: «Baltija Publishing», 2022. С. 288-312.
48. Фокіна А.О. Удосконалення форм судового контролю в адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 262-266.
49. Кузьмич В.В. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві України. *Академічні візії*. 2025. Вип. 43. С. 1-7. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2348/2219> (дата звернення: 03.03.2026).
50. Смотрич Д.В. Процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах: дис. ... доктора філософії. 081 – Право. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2021. 242 с.

51. Берназюк Я.О. Переваги адміністративного судочинства як механізму ефективного захисту прав, свобод та інтересів особи: презентація. 2023. 42 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/administrative_court_bernaziuk.pdf (дата звернення: 04.03.2026).

52. Потьомкін С.О. Мета і завдання правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень у адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 4. С. 108-115.

53. Кравчук В.М. Способи та форми здійснення судом контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2011. № 2 (27). С. 80-83.

54. Кузьменко А.І. Треті особи в адміністративному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 20 с.

55. Шумейко Т.А. Загальні завдання адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 9 (111). С. 92-98.

56. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14 травня 2020 р. Справа № 800/320/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89564064> (дата звернення: 06.03.2026).

57. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 30 березня 2023 р. Справа № 300/1774/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109944246> (дата звернення: 06.03.2026).

58. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 10 жовтня 2024 р. Справа № 380/5929/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122379067> (дата звернення: 07.03.2026).

59. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 05 серпня 2025 р. Справа № 620/15158/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129331477> (дата звернення: 07.03.2026).

60. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 р. Справа № 686/23317/13-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79365485> (дата звернення: 07.03.2026).

61. Зеленов А.С. Виконання судових рішень в адміністративних справах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 217 с.

62. Про виконавче провадження: Закон України; Перелік від 02.06.2016 № 1404-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 12.03.2026).

63. Воронов Д.О. Особливості звіту про виконання судового рішення як елементу контролю за виконанням судових рішень адміністративних судів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2025. С. 58-66.

64. Ільницький О.В. Виконання судових рішень у справах адміністративної юрисдикції: окремі питання загальних положень. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2011. Вип. 54. С. 166-172.

65. Сасевич О.М. Становлення та розвиток інституту судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному процесі України. *Право і суспільство*. 2014. № 4. С. 180-186.

66. Олашин В.В. Виконання судових рішень в Україні: ефективність, правова відповідальність та міжнародний вплив. *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 3. С. 145-149.

67. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 22 січня 2020 р. Справа № 440/207/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87080109> (дата звернення: 12.03.2026).

68. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 серпня 2021 р. Справа № 560/4364/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98921390> (дата звернення: 12.03.2026).

69. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 05 травня 2022 р. Справа № 520/9769/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104191425> (дата звернення: 12.03.2026).

70. Bogdanets A.A. The institute of judicial control over the enforcement of court decisions in administrative cases: concept, forms of implementation, and prospects for improvement. Eurasian scientific discussions. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2022. Pp. 387-393. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-eurasian-scientific-discussions-8-10-maya-2022-goda-barselona-ispaniya-arhiv/> (дата звернення: 14.03.2026).

71. Олашин В.В. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах: дис. ... доктора філософії. 081 – Право. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2023. 192 с.

72. Козачук Д.А. Особливості правовідносин, що виникають при здійсненні судового контролю. *Академічні візії*. 2024. Вип. 27. С. 1-8. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1192/1136> (дата звернення: 14.03.2026).

73. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження: Закон України; від 07.04.2026 № 4833-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4833-IX#Text> (дата звернення: 23.04.2026).

74. Мельник І.О. Проблеми визначення юрисдикції справ щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців. *Наукова викладацько-студентська конференція Національного університету «Острозька академія» «Дні науки-2021»*: матеріали круглого столу, 12 трав. 2021 р., м. Острог / за ред.

Т.В. Блащук, О.Р. Балацької та ін. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2021. С. 14-15.

75. Пиць А.А. Суб'єкти судового оскарження рішень, дій та бездіяльності приватного виконавця. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні*: тези доп. учасників науково-практичного семінару, 10 лист. 2023 р., м. Львів / за заг. ред. І.В. Красницького, Х.В. Майкут. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 97-101.

76. Гембара Г.І. Спрощене позовне провадження в адміністративному судочинстві України: дис. ... доктора філософії. 081 – Право. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2025. 265 с.

77. Юнін О.С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення примусового виконання судових рішень і рішень інших органів. *Право і суспільство*. 2024. № 3. С. 446-451.

78. Гришко Є.М. Державне управління у сфері примусового виконання рішень судів та інших органів в Україні: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2016. 224 с.

79. Француз І.Г. Теоретико-правові аспекти примусового виконання судових рішень в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2018. 20 с.

80. Кожевников А.Ю. Особливості здійснення судового контролю за виконанням судових рішень в публічно-правових справах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2024. Т. 35 (74). № 4. С. 57-61.

81. Про затвердження Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 03.08.2011 № 845. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

82. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18 грудня 2025 р. Справа № 580/3888/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132746774> (дата звернення: 15.03.2026).

83. Биченкова А.В. Актуальні питання виконання судових рішень, ухвалених не на користь суб'єкта владних повноважень. Київ, 2019. 20 с.

84. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 01 червня 2022 р. Справа № 640/25836/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104593132> (дата звернення: 16.03.2026).

85. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 10 серпня 2023 р. Справа № 826/17784/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112757617> (дата звернення: 16.03.2026).

86. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 21 лютого 2024 р. Справа № 520/7983/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117153781> (дата звернення: 16.03.2026).

87. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 08 червня 2023 р. Справа № 640/27971/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111415349> (дата звернення: 16.03.2026).

88. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 31 липня 2025 р. Справа № 160/15383/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129257585> (дата звернення: 16.03.2026).

89. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 17 березня 2026 р. Справа № 560/981/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134909341> (дата звернення: 16.03.2026).

90. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 14 серпня 2024 р. Справа № 580/5660/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121009577> (дата звернення: 17.03.2026).

91. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 28 січня 2025 р. Справа № 460/10443/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124717813> (дата звернення: 17.03.2026).

92. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 29 січня 2026 р. Справа № 140/7736/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133682076> (дата звернення: 17.03.2026).

93. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 23 грудня 2020 р. Справа № 704/1167/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749032> (дата звернення: 18.03.2026).

94. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 10 лютого 2022 р. Справа № 160/13013/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103131993> (дата звернення: 18.03.2026).

95. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 9 листопада 2023 р. Справа № 300/6212/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114805018> (дата звернення: 18.03.2026).

96. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 23 квітня 2020 р. Справа № 560/523/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88886054> (дата звернення: 18.03.2026).

97. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 27 липня 2022 р. Справа № 540/606/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105444269> (дата звернення: 18.03.2026).

98. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 листопада 2021 р. Справа № 175/1571/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829975> (дата звернення: 18.03.2026).

99. Про схвалення Національної стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2027 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 30.09.2020 № 1218-р. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 26.03.2026).

100. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень: Закон України; від 21.11.2024 № 4094-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4094-20#Text> (дата звернення: 26.03.2026).

101. Проблеми й механізми виконання судових рішень обговорили під час засідання робочої групи членів Науково-консультативної ради при ВС. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1576098/> (дата звернення: 05.04.2026).

102. Виконання судових рішень: у чому головна проблема. URL: <https://pravo.ua/vykonannia-sudovykh-rishen-u-chomu-holovna-problema/> (дата звернення: 06.04.2026).

103. Битяк Ю.П., Дьяченко С.В. Виконавче провадження у публічно-правових спорах: сучасні проблеми та перспективи розвитку. *Вісник адміністративної юстиції*. 2020. № 3. С. 15-27.

104. Косяченко К.Е., Маркін А.О. Ефективність судового контролю за виконанням судових рішень: проблематика та шляхи вирішення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. Вип. 5. С. 178-180. URL: https://lsei.org.ua/5_2022/40.pdf (дата звернення: 06.04.2026).

105. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України; від 11.07.2002 № 93-IV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text> (дата звернення: 16.04.2026).

106. Ухвала Кіровоградського окружного адміністративного суду від 31 грудня 2024 р. Справа № 340/8352/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124181803> (дата звернення: 22.04.2026).

107. Ухвала Рівненського окружного адміністративного суду від 18 квітня 2025 р. Справа № 460/7307/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126726327> (дата звернення: 22.04.2026).

108. Ухвала Миколаївського окружного адміністративного суду від 05 червня 2025 р. Справа № 400/9767/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127914334> (дата звернення: 22.04.2026).

109. Ухвала Рівненського окружного адміністративного суду від 13 січня 2026 р. Справа № 817/591/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133251101> (дата звернення: 22.04.2026).

110. Ухвала Кіровоградського окружного адміністративного суду від 20 лютого 2025 р. Справа № 340/8352/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125305744> (дата звернення: 22.04.2026).

111. Ухвала Рівненського окружного адміністративного суду від 07 серпня 2025 р. Справа № 460/7307/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129417140> (дата звернення: 22.04.2026).

112. Ухвала Миколаївського окружного адміністративного суду від 15 серпня 2025 р. Справа № 400/9767/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129559378> (дата звернення: 22.04.2026).

113. Ухвала Рівненського окружного адміністративного суду від 15 квітня 2026 р. Справа № 817/591/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135702640> (дата звернення: 22.04.2026).

114. Ухвала Чернівецького окружного адміністративного суду від 23 жовтня 2024 р. Справа № 600/2141/22-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122609791> (дата звернення: 23.04.2026).

115. Постанова Сьомого апеляційного адміністративного суду від 14 січня 2025 р. Справа № 600/2141/22-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124539284> (дата звернення: 23.04.2026).

116. Ухвала Чернівецького окружного адміністративного суду від 04 вересня 2025 р. Справа № 600/2141/22-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129972851> (дата звернення: 23.04.2026).

117. Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 16 липня 2025 р. Справа № 420/19717/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128892259> (дата звернення: 24.04.2026).

118. Рішення Хмельницького окружного адміністративного суду від 11 вересня 2025 р. Справа № 560/14395/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130173330> (дата звернення: 24.04.2026).

119. Рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 06 жовтня 2025 р. Справа № 120/12784/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130833046> (дата звернення: 24.04.2026).

120. Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 16 лютого 2026 р. Справа № 420/39677/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134138900> (дата звернення: 24.04.2026).

121. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 17 березня 2026 р. Справа № 420/39677/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134942731> (дата звернення: 24.04.2026).

122. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Конституційне подання про визнання таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення абзацу двадцять другого пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII від 29.12.2025. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/5_502_2025_0.pdf (дата звернення: 11.04.2026).

123. Проблеми виконання судових рішень в Україні. Чи є шляхи їх вирішення? URL: https://protocol.ua/ua/problemi_vikonannya_sudovih_rishen_v_ukraini_chi_e_shlyah_i_ih_virishennya/ (дата звернення: 06.04.2026).

124. За результатами виконання судових рішень громадяни оцінюють роботу судової влади – Михайло Смокович. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1353562/> (дата звернення: 05.04.2026).

125. Муза О.В. Актуальні питання судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 2. С. 93-97.

126. Про продовження строку реалізації Національної стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2025 року та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.01.2025 № 47-р. База даних «Законодавство України» / Верховна

Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47-2025-%D1%80#Text>
(дата звернення: 26.03.2026).

127. Воронов Д.О. Концепції вирішення проблеми невиконання рішень адміністративних судів. *Juris Europensis Scientia*. 2025. № 4. С. 53-58.

128. Завидняк А.В. Право на доступ до адміністративного судочинства в Україні: дис. ... доктора філософії. 081 – Право. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2023. 206 с.